

Ülevaated

ERMi aastaraamat 55

Eesti Rahva Muuseum: 2011	176
Uue hoone ettevalmistustööd: 2011	178
Majandustegevus: 2011	180
Teadustöö: 2011	181
Teadustöö: Teadusprojektid	181
Teadustöö: Uurimisprojekt Rahvusluse tulek	182
Teadustöö: Rahvusvaheline küllastajauuring ERMis	184
Teadustöö: Konverentsid	186
Teadustöö: Artiklid, ettekanded, loengud, konsultatsioonid	187
Teadustöö: Välitööd	188
Kogude osakond: 2011	189
Esemekogud: 2011	190
Raamatukogu: 2011	192
Arhiiv: 2011	193
Filmi- ja videokogu, fonoteek: 2011	194
Fotokogu: 2011	195
Säilitus- ja konserveerimisosakond: 2011	196
Väljaanded: 2011	198
Näitused: 2011	201
Näitused: Püsinäitused	203
Näitused: Vahetuvad näitused	204
Näitused: Mujal	206
Programm: 2011	208
Maailmafilmi: 2011	213
ERMi Sõprade Selts: 2011	215
Omakultuuride osakond: 2011	216

ERMi tegevuse ülevaated on kirjutanud Agnes Aljas (lk 176–177, 181–182, 186–188, 198–200, 201–207), Kristjan Karis (lk 178–179), Katrin Raitar (lk 180), Pille Runnel (lk 184–185, 213–214), Indrek Jääts (lk 182–184), Riina Reinvelt (lk 190–191), Maris Jaagosild (lk 192), Tiina Tael (lk 193), Gerd Raassalu (lk 194), Kairi Kaelep (lk 195), Kaie Kukk (lk 196–197), Jaanika Jaanits (lk 208–212), Virve Tuubel (lk 211), Sirje Madisson (lk 215) ja Külli Lupkin (lk 216–217) .

ERMi kogudesse võeti vastu Eesti ühe armastatuima koka ja kokaraamatute autori Linda Petti eraarhiiv. Kaader fotokogust mitmekümneaastatagusesse tervisliku toitumise päevale Pirita restoranis, kus Linda Petti pidas ettekande kaerast ja odrast.

ERM Fk 2942:9

Eesti Rahva Muuseum: 2011

Eesti Rahva Muuseumi 2011. aasta tegevus keskendus uue hoone väljaarendamisele Raadil. Hoone tehnilised ja sisulised lahendused viimistleti, küsimuseks on jäänud ehituse algus ja finantseerimine. 2009. aastast on hoone projekt läbinud mitmeid komisjone ja ekspertiise, küll Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse, mitmete ministriumide, Euroopa Investeeringuspanga ja paljude teiste poolt. On tehtud hulganisti asjakohaseid märkusi ja täiendusi, mis on projekti ka sisse viidud. Igal komisjonil ja inimesel on ERMi kohta oma arvamus.

2011. aasta algas konverentsiga „Tee Eesti muuseumini 5. Muuseumide valikud“, kus arutleti muuseumide ees seisvate valikuvõimaluste üle ehk otsiti vastust küsimusele, kuidas edasi liikuda. Üheks oluliseks muutuseks on kogukonna kaasamine muuseumi tegevustesse.

ERMi põhiülesanneteks on tagada kogude säilimine ja kultuuri talletamise järjepidevus. Kogude säilitustingimusi on püütud olemasolevates hoonetes parimal moel tagada, toimuvad pidevad inventuurid, kogude korrastamised ja museaalide digiteerimine kättesaadavuse parandamiseks. Aasta jooksul toimus mitmeid välitöid ning teisi aktiivseid ja inimeste osalusega seotud kogumistegevusi, millega on süstemaatiliselt tagatud Eesti argikultuuri dokumenteerimine.

ERMi projektide ja uurimisteemade mitmekesisus ilmestab hästi teadustegevuse laiemat integreeritust sotsiaal- ja humanitaarteadustega. 2011. aastal sõlmiti koostööleping Kultuuriteooria tippkeskusega, millega kinnitati juba olemasolevat koostööd ja tulevast ühistegevust Eesti kultuuri uurimisel, ühiste uurimisprojektide teostamisel ning teadustulemuste vahendamisel avalikkusele näituste, väljaannete ja ürituste kaudu.

ERMi töötajad on rakendatud igapäevast õppetöösse erinevate haridusasutuste juures, antakse konsultatsioone ning jagatakse oma kogemusi teiste muuseumide ja kultuuriasutustega.

Temaatiliselt oli aasta mitmetes valdkondades seotud toidukultuuri teemaga. Alates

jaanuarist oli avatud kaasaja Euroopa toidukultuuri näitus „Euroopa maitset“, mille programm ja muuseumiõppe tegevused töid muuseumisse toiduteemadel arutlema erinevas vanuses publikut. Aprillis toimus rahvusvaheline konverents „Toidukultuuri kogumine ja vahendamine: individuaalsed ja institutsionaalsed vaatepunktid“, kus vaadeldi võimalusi ühendada Eesti toidukultuuri traditsioone ja kaasaega. Muuseum muutus Eesti toidukultuuri arendamise foorumiks erinevatele partneritele teadlastest kokkadeni. Lisaks võeti ERMi kogudesse vastu Eesti kokanduse suurkuju Linda Petti pärand, kes tegeles 1970. aastatest Eestiga mitmetes valdkondades, kaasa arvatud keeleuendus.

ERM tegutseb 5 erineval pinnal Tartus: peamaja Veski tänaval, näitusemaja J. Kuperjanovi tänaval, Raadil, ERMi Postimuuseum Rüütli tänaval, omakultuuride osakond Tartu Maavalitsuse hoones, lisaks on ERMi filiaal Heimtali Muuseum Viljandimaal. Asuti koostama ERM uut arengukava aastateks 2012–2016. Kogunes ka ERMi uus nõukogu koosseis: Priit Pirsko, Jüri Mölder, Sirje Karis, Art Leete, Anton Pärn, Tõnu-Andrus Tannberg, Helen Tarvis, Tõnis Lukas, Tarmo Tüür, Ave Matsin, Hannes Palang, Janika Kronberg, Anu Raud, Kaido Padar, Jaak Viller.

Inimesed on muuseumi suurim väärtus. 2011. aasta lõpu seisuga oli ERMis 115 töötajat, kellest 15 töötas osalise tööajaga ja 7 oli lapsepuhkusel. Aastatega on juurde tulnud palju uusi ameteid ning mitmed pikaajalised töötajad on lahkunud pensionile. Aasta jooksul oli töötajail võimalik end erialaselt täiendada siseseminaridel, kursustel, loengutel ja erialaühingute kaudu, Põhjamaade Ministrite Nõukogu toetusel toimusid õppereisid Taani, Norra ja Islandi muuseumidesse. Lisaks kasvas ERMis töötavate vabatahtlike, ühiskondlikult kasuliku töö tegijate ning praktikantide arv, kes tegutsesid näituste, kogude, konserveerimise ja säilitamise, sündmuskorralduse, turunduse, kommunikatsiooni, muuseumiõppe alal ning heakorratöödel.

Eesti Rahva Muuseum: 2011

Seisuga 31.12.2011 töötas ERMis 115 inimest:

KANTSELEI	9 töötajat
TEADUSOSAKOND	28
KOGUDE OSAKOND	15
KONSERVEERIMISOSAKOND	18
NÄITUSE- JA MUUSEUMIÕPPE OSAKOND	23
OMAKULTUURIDE OSAKOND	4
MAJANDUSOSAKOND	15
HEIMTALI MUUSEUM	2
ERMi SÕPRADE SELTS	1

Mais toimusid Raadil „Teeme ära!” talgud, mil paarsada vabatahtlikku aitas territooriumi korrastada.

Foto: Agnes Aljas. ERM Fk

Uue hoone ettevalmistustööd

ERMi uue hoone ettevalmistus jätkus 2011. aastal kolmes suunas: muuseumihoone tulevase asukoha korrastamine, muuseumi kui üleriigiliselt tähtsa kultuuriturismi objekti ehituse rahastamise küsimused ning hoone sisu ja näituste loomine.

Raadi alade korrastustööd

Raadil, endise nõukogude lennuvälja maaladel, lõpetati 2011. aastal territooriumi puhastamine reostusest ja ehitati valmis pinnavete reguleerimise süsteemi I etapp.

Nende töödega, mis olid vajalikud ja olulised keskkonnaohutuse tagamiseks, lõppes viimaste aastate kõige mahukam keskkonnaprojekt Tartumaal. Projekti rahastas 90% ulatuses Sihtasutus Keskkonna Investeeringute Keskus ning koos muuseumipoolse omaosalusega küündis projekti maksumus 1,7 miljoni euroni.

Ligi kaks aastat kestnud tööde käigus kõrvaldati Raadi mõisapargi naabruskonnast ja tulevase Eesti Rahva Muuseumi uue hoone alalt üle 200 tonni olmejäätmeid. Nii palju prügi suudaksid päevaga tekitada 160 000 inimest. Piirkonnast eemaldati koos autobaasi lammutatud hoonetega ca 15 000 m³ ehitusjäätmeid. See kogus on mahult võrreldav kaheksa miljoni telliskiviga. Kui laduda üksteise otsa kõik kokku kogutud ja hävita-

misele viidud autorehvid, siis saaksime kaheksakümne meetri kõrguse torni, mis oleks Tartu kesklinnas asuva Tigutorni kõrgune.

2011. aasta alguses kaevati Raadi järve kõrval olevast tiigist välja ja utiliseeriti 1500 m³ polüklooritud bifenüülidega (PCB) reostunud pinnast ja muda. Endise sõjaväe autobaasi alalt veeti ära 12 500 m³ õlireostusega pinnast, sellise kogusega saaks täita kogu Tartu Kasitoome oru. Lennuvälja vanast kütusetorust pumbati välja 50 000 m³ veega segunenud lennukikütust, mis oleks ühes petrooleumilambis põlenud järjest peaaegu 100 aastat.

Pinnavete reguleerimise süsteemi ehituse 1. etapi käigus kaevati 800 meetrit kraave, mis juhivad vihmavett Raadi aladelt Jaamamõisa oja kaudu Emajõkke keskmiselt üks liiter vett sekundis. Rajati ka kaks tiiki, mis kokku on ühe korraliku jalgpalliväljaku suurused.

Uue hoone rahastamine

2011. aasta jaanuaris jõudis ERMini Euroopa Liidu Komisjoni hindamiskomisjonina töötanud Jaspersi ekspertide (Euroopa Arenguja Investeeringuspanga eksperdid projekti tasuvuse ja teostatavuse hindamiseks) raport. Mõne nädala pärast saime ka EL Komisjoni otsuse. Komisjoni otsus tugines Jaspersi ekspertide hinnangule ning seadis kahtluse alla nii ERMi uue hoone projekti suuruse, asu-

koha kui ka hoone insenertehnilised lahendused. Euroopa Komisjon tõstatas oma vastulauses ka küsimuse, kas struktuurifondide meede, mille kaudu toetust taotletakse, on ikka sobiv ERMi kui rahvusmuuseumi ehitamiseks, sest meede on suunatud turismi ja sellega seotud teenuste arendusele.

Tulenevalt EL Komisjoni kommentaaridest ja märkustest, uuendas ERM augustis Euroopa Regionaalarengu Fondi (ERDF) rahataotlust, jagades projekti ja sellele vastavalt ka hoone põhimõtteliselt kaheks – ERDF toetusega turismile ja külastajatele suunatud osa ning kultuuripärandi säilitamise ja hoidmisega

2011. aastal lõppes Raadi alade korrastamine ERMi uue hoone ehituseks. Fotol pinnavete reguleerimiseks ehitatud kraav.

Foto: Arp Karm. ERM Fk

Uue hoone ettevalmistustööd

seotud osa. Viimase rahastamise oleks enda katta võtnud riik. Sellise võimaluse andis ERMile hoone projekt, mis lubas nii tehniliselt kui ka finantsiliselt hoonet sellisel viisil jagada.

2012. aasta alguses aga selgus, et turismiobjektina pole Eesti Rahva Muuseumi uus hoone siiski veenev ja loodetud rahalist toetust ERMi ehitamiseks ei saada. ERM oli sunnitud rahastamisaotluse tagasi võtma.

Samas on Vabariigi Valitsus kinnitanud, et ERM vajab uut kodu ning lubanud, et hoone ehitatakse valmis ka ilma Euroopa toetuseta.

Hoone kujunemine

Juunis 2011 avas muuseum uue hoone ehitamiseks tehtud pakkumiste dokumendid. Kurbusega tuli tõdeda, et ehitusturu volatilisus on jõudnud ka riigi olulisima kultuuriobjektini. ERM oli sunnitud ehitushanke

tühistama, kuna kõik pakkumustes esitatud hinnad ületasid eeldatud rahalised võimalused. Olenemata eelnevast on jätkunud projekti spetsiifika täpsustamine koos Riigi Kinnisvara Aktsiaseltsiga (RKAS) ning muuseum on pidevalt töötanud edasi näituste koostamise ja projekteerimisega.

2008. aasta jaanuaris loodud Eesti Rahva Muuseumi Ehituse Sihtasutus (ERMES), kelle ülesanne oli ERMi uue hoone projekteerimise, ehitamise ja finantseerimise korraldamine ning Raadi territooriumi arendamine, lõpetas 2011 tegevuse ning edasise ehitushanke protsessi võttis enda kanda RKAS.

Uue hoone Eesti püsinäitus ja soome-ugri püsinäitus võtsid samas üha selgemaid jooni. Valmisid mahukate ülevaatenäituste mitmete osade filmi- ja fotolahendused ning valiti vitriinidesse paigutatavaid esemeid. Kuid suur töö näitustega ootab veel ees ja see kestab uue hoone valmimiseni.

Uue hoone soome-ugri püsinäituse Volga rahvaste näitusesaali kavand.

Joonis: Jan & Ken

Majandustegevus

2011. aastal eraldati ERMile riigieelarvest investeringuteks, personali- ja majanduskuludeks 1 835 000 eurot, sh investeringuteks 430 000 ning personali- ja majanduskuludeks 1 403 000 eurot. Jätkuval rakendati 2009. aastal alustatud kokkuhoiumeetmeid – osakondade põhitegevuskulud viidi miinimumi, kommunaalkulude osas rakendati kokkuhoiuvõimalusi, mis ei ohustaks esemete säilitamist ega piiraks oluliselt töötajate igapäevatööd.

ERMi eelarve tulude poolele lisandusid toetused ja annetused. Enamik toetustest on projektipõhised sihtfinantseerimised Eesti Kultuurkapitali, SA Eesti Teadusfondi, Kultuuriministeeriumi ning Haridus- ja Teadusministeeriumi programmidest. ERMi on projektipõhiselt toetanud ka Põhjamaade Ministrite Nõukogu, MTÜ Fenno-Ugria Asutus ja Tartu Linnavalitsus. Põhivara sihtfinantseerimiseks saadi toetust ERMi uue hoone ehituse ettevalmistuseks (Eesti Kultuurkapitali ja SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse toetus).

2011. aastal saadi majandustegevusest tulu 154 000 eurot, sh AS Eesti Posti ja ERMi vahel sõlmitud Postimuuseumi kogude vastutavale hoiule võtmise lepingu alusel 51 000 eurot. Üha rohkem tähelepanu pöörati muuseumi pakutavate teenuste ja toodete arendamisele.

Eesti Rahva Muuseumi kulud ja tulud 2011. aastal tuhandetes eurodes

TULUD	3 687
riigilt	1 811
omavalitsustelt	3
annetustest ja fondidest	10
tasulistelt teenustelt	137
sh piletimüügist	6
muud tulud	1 726
KULUD	2 028
komplekteerimiskulud	2
tööjõukulud	1 081
muud kulud	945
investeeringud	1 804

Teadustöö: Projektid

ERMi teadustöö käsitles eesti argikultuuri, soome-ugri rahvaste ning museoloogia teemasid. ERM oli põhitähtjaks Eesti Teadusfondi projektis muuseumikommunikatsiooni arendamisest infoühiskonnas ning osales etnoloogiaalase uurimistöo keskusena mitmes teistes interdistsiplinaarsetes teadusprojektides.

2011. aastal toimus ERMis 3 konverentsi. Jaanuaris toimus viimane konverents sarjast „Tee Eesti muuseumini“, mis vaatles alates 2007. aastast Eesti mäluasutuste ja muuseumide arengulugu 20. sajandil, täites sellega tühimiku Eesti muuseumide ajaloo kirjutamisel ja arengute kaardistamisel. Viimasel konverentsil keskenduti muuseumide arengutele, valikutele ja võimalustele kaasajal ning tulevikus.

Aprillis toimus koostöös Kultuuriteooria tippkeskusega rahvusvaheline konverents „Toidukultuuri kogumine ja vahendamine: individuaalsed ja institutsionaalsed vaatepunktid“. Konverents oli ajendatud Eestis ja mujal Euroopa riikides viimastel kümnenditel hoogustunud avalikust diskussioonist selle üle, kuidas määratleda oma identiteeti kulinaarse mineviku kaudu. Riiklikul, ettevõtete ja indiviidide tasandil otsitakse võimalusi, et kohalikke toidutraditsioone tänapäevases mõttes atraktiivseks muuta ja sellega nii turistide kui ka kohalike elanike gastronoomilisi saavutusi tarbima ja väärtustama suunata. Konverentsil vaadeldigi, milline on muuseumide roll toidukultuuri mineviku ja tänapäeva kogumisel ning vastavate teadmiste eksponeerimisel ja avalikusele vahendamisel. Konverentsi teisel päeval toimunud ümarlaual räägiti Eesti toidukultuuri uurimise ja arendamise hetkeseisust ning koostöövõimalustest muuseumide, teadusasutuste ning teiste tegevusvaldkonna esindajate vahel Eesti toidumaailma analüüsimisel ja arendamisel.

Lisaks teaduslikele publikatsioonidele ja ettekannetele olid ERMi teadustöö väljundiks ka populaarteaduslikud artiklid ja ettekanded, ilmus rohkelt trükiseid, valmisid näitused ning filmid. ERMi töötajad juhendasid teadustöid, anti konsultatsioone ja õpet väga erineval tasemel, huvilistest ekspertideni ning noortest täiskasvanuteni.

Eesti Muuseumide Aasta teadusauhinna nominendiks kuulutati kogumik „Rahvuse diskursuse sisseimbumine ja tarvituselevõtt Venemaal ja Nõukogude Liidus 18. sajandi lõpust 20. sajandi keskpaigani“ (toimetajad Indrek Jääts, Erki Tammiksaar), mis koondatab uurimisprojekti „Rahvusluse tulek“ raames toimunud konverentsi artikleid.

Piret Õunapuu kaitses Tartu Ülikoolis doktorikraadi uurimusega „Eesti Rahva Muuseumi loomine ja väljakujunemine“.

Osalemine teadusprojektides

- ETF8006 Muuseumi kommunikatsiooni arendamine 21. sajandi infokeskkonnas (2009–2012, vastutav täitja Pille Pruulmann-Vengerfeldt) – Pille Runnel, Agnes Aljas, Taavi Tatsi
- SF0180002s07 Kultuurikommunikatsiooni kompleksus ja kultuuriuurimise metodoloogilised väljakutsed (2007–2012, vastutav täitja Halliki Harro-Loit) – Agnes Aljas, Pille Runnel
- SF0180157s08 Identiteedipoliitika dünaamilised perspektiivid – dialoogi ja konfliktliki analüüs (2008–2013, vastutav täitja Art Leete) – Liisi Jääts, Piret Koosa

Uurimisprojekti „Muuseumi kommunikatsiooni arendamine 21. sajandi infokeskkonnas“ raames toimus 2010. aastal „Oma näituse“ konkurs, kuhu esitati inimeste poolt näituseprojekte ning valikud parimatest projektidest tehti avalikul hääletusel. 2011 toimus teise võiduprojekti näitus „Uku ja Mulgi Ukuvakk“, kus eksponeeriti omaaegse rahvakunstimeistrite koondise Uku esemeid ERMi kogudest, mis inspireerivad kaasaja käsitöötajaid.

Foto: Anu Ansu. ERM Fk

Teadustöö: Projektid

- ETF8329 Elanikkonna kultuurisuhte muutumine Eestis 1970ndatest kaasajani (2010–2013, vastutav täitja Marju Lauristin) – Agnes Aljas
- ETF8335 Religioossed muutused postkolonialistlikus maailmas (2010–2013, vastutav täitja Art Leete) – Piret Koosa, Svetlana Karm
- ETF7554 Raadi mõis ja Liphartite kunstikogu (2008–2011, vastutav täitja Juhan Maiste) – Piret Öunapuu
- ETF7795 Teadmiste produktsioon rahvusteadusliku uuringu kontekstis (2009–2012, vastutav täitja Kristin Kuutma) – Marleen Metslaid
- EuNaMus – European National Museums: Identity Politics, the Uses of the Past and the European Citizen (2010–2012) – Pille Runnel, Pille Pruulmann-Vengerfeldt, Agnes Aljas, Taavi Tatsi
- COST Action ISO906 Transforming Audiences, Transforming Societies (2010–2012) – Pille Runnel
- EU Kids Online II Enhancing Knowledge Regarding European Children's Use, Risk and Safety Online (2009–2011) – Pille Runnel

Uurimisprojekt „Rahvusluse tulek“

Aastail 2007–2010 rahastas Eesti Teadusfond uurimisprojekti „Rahvusluse tulek. Etnilisus, teadus ja poliitika Vene impeeriumi siseperifeerias 19. sajandi algusest 1920. aastateni“ (ETF7010). Asutuseks, mille baasil see projekt läbi viidi, oli Eesti Rahva Muuseum ning grandihoidjaks teadurina töötav Indrek Jääts. Lisaks kuulusid uurimiserühma end Tartu Ülikooli ja Eesti Maaülikooli vahel jagav Erki Tammiksaar, Tallinna Ülikoolis töötav Aivar Jürgenson ning ERMi teadur Svetlana Karm, kes on ühtlasi Tartu Ülikooli doktorant.

Projekti eesmärgiks oli uurida Vene impeeriumi etnilisel maastikul 19. sajandi algusest 1920. aastateni aset leidnud muutusi ning neid põhjustanud tegureid. Kokkuvõtvalt võib toimunud protsesse tähistada terminiga „moderniseerumine“. Rahvuslust käsitleti projekti raames vastavalt Ernest Gellneri, Liah Greenfeldi ja teiste natsiona-

lismi uuringute klassikute töödele moderniseerumise lahutamatu osana, selle ühe aspektina. Rahvuslus pole pelgalt poliitiline doktriin, ideoloogia, sotsiaalne liikumine või religiooni surrogaat. Rahvuslus on 18. sajandi lõpus alanud „kaasaja“ kultuuriline raamistik; peamine kultuuriline mehhanism kaasaegse ühiskonna ülesehitamisel; korraldava loov kognitiivne süsteem, mis kujundab meie ühiskondlikku reaalsust; prisma, mille kaudu kaasaegne ühiskond näeb sotsiaalset maailma.¹ Teisisõnu on rahvuslus diskursus, maailma nägemise ja interpreteerimise viis, mille kohaselt inimkond jaotub suurteks ja kompleksseteks inimkooslusteks ehk rahvusteks. Konkreetsetes sotsiaalsetes oludes ellu rakendatuna võtab rahvusluse diskursus ideoloogia kaju ja muutub natsionalismiks kitsamas mõttes (näiteks vene, eesti või komi natsionalism). Piisavate ühiskondlike eelduste olemasolul suudab natsionalism kui ideoloogia käivitada rahvusliku liikumise, mis edu korral loob rahvuse ja saavutab sellele omariikluse. Olemasolevate riikide, sh traditsiooniliste impeeriumide (rahvus) poliitika võib uute rahvuste teket kas takistada või soodustada.

Projekti käigus uuriti, milliseid teid pidi toimus Lääne-Euroopas ning selle Ameerika asumaades sündinud rahvusluse diskursuse levik Vene impeeriumi aladele ning kuidas seal uute ideede mõjul tekkisid kohalikud natsionalismid. Huvi pakkus impeeriumi reaktsioon natsionalismi diskursuse sissetungile ning pärast tsaarivõimu langemist võimu haaranud bolševike vastuoluline suhe rahvuslustesse. Uurimisprojekti keskenduti eelkõige Venemaa siseperifeeriale, millele Venemaa kui paljurahvuseline impeeriumi, sealse rahvuspoliitika ja erinevate rahvuslustega tegelevad uurijad kuni Nõukogude Liidu lagunemiseni suhteliselt vähe tähelepanu pöörasid. Pärast Nõukogude Liidu kokkuvarisemist on mainitud temaatika kujunenud üsna populaarseks uurimisaine-

[1] Liah Greenfeld. „Etymology, Definitions, Types“. – *Encyclopaedia of Nationalism. Fundamental Themes*. Vol. 1 (ed. Alexander J. Motyl). San Diego, CA; London: Academic Press, 2001: 253–255.

Teadustöö: Projektid

seks kogu maailmas ning kõnealune projekt ning selle raames avaldatud teadustööd paigutuvad sellesse konteksti.

Uurimisprojekt oli oma olemuselt interdistsiplinaarne. Selles kohtusid erinevad teadusharud – eeskätt etnoloogia ja ajalugu (sh ideede ajalugu, teadusajalugu, sotsiaalajalugu). Otsapidi sotsiaalteadustesse ulatunud projekti võib siiski määratleda põhiliselt humanitaarteaduslikuna. Uurimisvälja korrastamiseks pandi paika viis küsimustena vormistatud alateemat:

- a) milline oli keskväimu rahvuspoliitika impeeriumi siseperifeeria mitte-vene etniliste rühmade suhtes, miks see oli just selline ning kuidas see mõjutas tärkavaid mitte-vene rahvuslusi;
- b) milline oli impeeriumi siseperifeeria mitte-venelaste etniline identiteet vaadeldaval perioodil ning millised olid vastavate rahvusluse ühiskondlikud eeldused;
- c) millal ning milliseid teid pidi jõudis rahvuslus impeeriumi siseperifeerias ning sündisid sealsed mitte-vene rahvuslused;
- d) kes olid esimesed mitte-vene rahvuslased, milline oli nende sotsiaalne taust, haridusteed, tegevusalad, suhtlusvõrgustik, ideed ja ettevõtmised;
- e) kas rahvuslike territoriaautonoomiate loomine Venemaa siseperifeerias 1920. aastail oli keskväimu vastus kohaliku rahvusluse tõusule või kopeeriti seal lihtsalt välisperifeerias (Ukrainas, Taga-Kaukaasias) rakendatud mudelit?

Uurimisprojekti suurim ühisüritus ning kulminatsioon oli 11.–12. juunil 2009 Tartus korraldatud kakskeelne rahvusvaheline seminar ning selle materjalide põhjal välja antud artiklite kogumik *Проникновение и применение дискурса национальности в России и СССР в конце XVIII – первой половине XX вв.* (Redaktorid: Индрек Яатс, Эрки Таммиксаар (Tartu: Эстонский национальный музей, 2011)). Seminari ja kogumiku ideeks oli uurida Venemaal 18. sajandi lõpust kuni 20. sajandi keskpaigani toimunud etnilisuse võidukäigu erinevaid

aspekte. Lisaks Eesti uurijatele osalesid kolleegid Ameerika Ühendriikidest, Soomest ja Venemaa erinevatest piirkondadest.

Kokku peeti grandiprojekti raames 30 teaduslikku ettekannet, avaldati 4 teesid, 1 monograafia, 1 artiklite kogumik ning 17 teaduslikku artiklit ja 5 populaarteaduslikku publikatsiooni. Lisaks jäid veel paar valmis artiklit oma ilmumisjärge ootama.

Projekti raames avaldatud silmapaistvaimad teadustööd kujutavad endast küllalt kaalukat panust käsitletud teemade rahvusvahelisse akadeemilisse uurimisse. Eraldi esiletõstmist väärib akadeemiliste sidemete tihendamine Venemaa kolleegidega ning mitmed venekeelsed teaduspublikatsioonid.

Etniliste protsesside uurimine ERMis pole sellega lõppenud. Töö jätkub uue grandiprojekti „Etnilisus, rahvusloome ja rahvuspoliitika Venemaal nõukogude ajal ja tänapäeval soome-ugri rahvaste näitel“ (ETF9271) raames.

Valik uurimisprojekti raames avaldatud teaduspublikatsioone

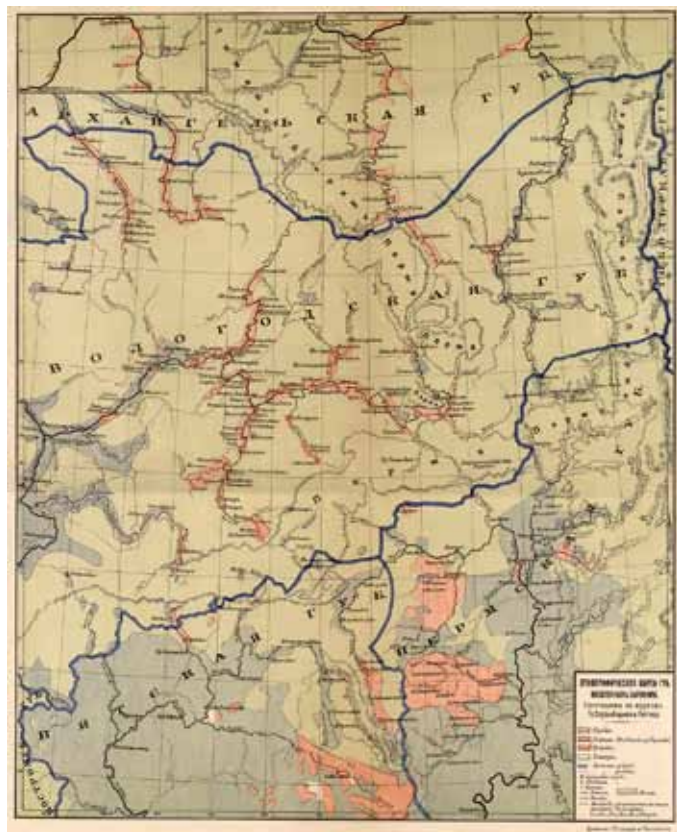
- Indrek Jääts, Ilminki süsteem. Katse juhtida etnilisi protsesse. – *Akadeemia* 2, 2007. Lk 311–349. („Akadeemia“ 2007. aasta artikliauhind *socialia* valdkonnas)
- Indrek Jääts, The Komi, Ethnic Stereotypes, and Nationalities Policy in Late Imperial Russia. – *The Russian Review*, Vol. 68, No. 2 (April 2009). Pp. 199–220.
- Indrek Jääts, Building a State in a State. Drawing of the Borders of Komi (Zyrian) Autonomous Oblast in the 1920s. – *Anthropological Journal of European Cultures*, Vol. 18, No. 1, 2009. Pp. 69–89.
- Indrek Jääts, The Birth of Komi Nationalism: Prelude, 1800–1850s. – *Defining Self. Essays on Emergent Identities in Russia. Seventeenth to Nineteenth Centuries.* (Studia Fennica Ethnologica 10) Helsinki: FLS/SKS, 2009. Pp. 534–558.
- Aivar Jürgenson, Siberlaste identiteedi kujunemine ja selle üks poliitilisi avaldumisvormi – oblastnike liikumine. – *Acta Historica Tallinnensia* 11, 2007. Lk 30–47.

Teadustöö: Projektid

- Erki Tammiksaar, Ian R. Stone, Alexander von Middendorff and His Expedition to Siberia (1842–1845). – *Polar Record*, Vol. 43 (226), No. 3, 2007. Pp. 193–216.
- Erki Tammiksaar, The Contribution of Karl Ernst von Baer to the Study of Ethnic Minorities in the Russian Empire, 1819–1878. A Case Study. – *Defining Self. Essays on Emer-*

gent Identities in Russia. Seventeenth to Nineteenth Centuries. (Studia Fennica Ethnologica 10) Helsinki: FLS/SKS, 2009. Pp. 139–151.

- Erki Tammiksaar, Alexander Theodor von Middendorff und die Entwicklung der livländischen Gesellschaft in den Jahren 1860 bis 1885. – *Zeitschrift für Ostmitteleuropa-Forschung*, Jg. 59, Heft 2, 2010. S. 147–185.

Komide asuala kaart 19. sajandi lõpust, raamatust «Зырянский край при епископах пермских и зырянский язык. Пособие при изучении зырянскими русскаго языка. Составил Г. С. Лыткин, преподаватель С.-Петербургской шестой гимназии.» СПб. 1889. С. 87/88.

Rahvusvaheline külastajauuring ERMis

2011. aasta suvel ja varasügisel toimus Eesti Rahva Muuseumis külastajauuring, mis oli osaks suuremast üleeuroopalisest rahvusmuuseumide uurimisprojektist EuNaMus (*European National Museums: Identity politics, the uses of the past and the European Citizen*). Uuringu eesmärgiks on selgitada välja rahvusmuuseumide roll, identiteedipoliitika ja see, kuidas muuseumid minevikku kasutavad ja käsitlevad. Suurema projekti üheks osaks olid ka 2011. aastal toimunud külas-

tajauuringud erinevates Euroopa maades (Kreeka, Hispaania, Šotimaa, Iirimaa, Eesti, Läti, Rootsi, Itaalia, Saksamaa), mis vaatlesid eurooplaste huvi ajaloo ja materiaalse kultuuri vastu ning rahvusmuuseumide rolli inimeste rahvusliku ja Euroopa identiteedi kujunemisel.

ERMis toimunud uuring jagunes kolmeks osaks: kvantitatiivne külastajauuring ehk anketeerimine, kvalitatiivne külastajauuring ehk intervjuud ning rühmaintervjuu venekeelse elanikkonna esindajatega Eestis.

Teadustöö: Projektid

Kõik kolm osa uurisid inimeste kogemust Eesti Rahva Muuseumi külastamisel.

Kõik intervjuud peale rühmaintervjuu toimusid suvel, mis on kohalike külastajate poolest veidi vaiksem, kuid välituristide poolest jällegi aktiivsem aeg. Kvalitatiivsed intervjuud, mille põhitulemused nüüdseks ka kokku on võetud, keskendusid peamiselt Eesti Rahva Muuseumi püsinäitusele, kuna uuring eeldas, et intervjueeritu on esmalt külastanud muuseumi püsiekspositsiooni. Ilmselt osaliselt selle eelduse tõttu rääkisid intervjueeritavad muuseumist harva kui suuremast tervikust, mille osaks on näitustele lisaks arhiivid ja kogud, teadustöö, üritused või loengud ja töötoad. Inimesed, kes olid muuseumis käinud korduvalt, nägid muuseumi pigem tervikliku ja dünaamiliselt muutuvana. Esmakordselt muuseumi külastanud ja mitmed välituristid olid oma arvamustes rohkem äsja seljataha jäänud külastamiskogemuse kesksed.

Paljud kohalikud külastajad tundsid, et muuseumis näha olevad esemed on neile väga lähedalseisvad ning nad on nendega seotud personaalsel tasandil, näiteks on mitmed muuseumi püsiekspositsioonis olevad esemed inimestel jätkuvalt ka kodus olemas, mõned aga on tuttavad lapsepõlvkodust. Intervjueeritud ise või nende vanemad olid neid ka kasutanud. Sellised esemed on veel peaaegu käegakatsutava mineviku ja tuttava eluviisi tähistajad. Võrreldes mitme muu Euroopa rahvusmuuseumi külastajatega, on inimeste selline seos muuseumi ja püsiekspositsiooniga kindlasti ERMi ja Eesti ühiskonna eripära. Eesti Rahva Muuseum on osale inimestest seotud just nende endi personaalse identiteediga, mitte esmajoones kollektiivse etnilise identiteediga. ERM esindab neile inimestele ka elulaadi-identiteeti, millesse kuuluvad elemendid etnograafilisest minevikust.

Oli ka intervjueeritud, kes seostasid ERMi esitatavat etnograafilist esemekultuuri ökoloogilise, looduslähedase, ent samas kaasaegse maailmapildiga. Üks vastaja käsitles muuseumi kohana, kus võiks tunda õppida selliseid minevikust pärit „ellujäämistehnikaid“, mida tuleks tänapäevases maailmas säilitada, kuid mida tänases maa-

ilmas tuleb, eriti nooremate põlvkondade puhul juba taasluua, sest side maa ja loodusega on katkenud.

Hoolimata mõnede intervjueeritute isiklikust seotusest ainesega, tundsid teised, et see, mida Eesti Rahva Muuseum püsinäitusel esitab, on pigem materiaalne kultuur, eelkõige etnilise identiteedi „tehniline aspekt“, mitte niivõrd rahva/rahvuse „hing“. Need inimesed leidsid, et ERMi püsiekspositsioon võiks enam välja tuua kultuuri vaimset poolt, samuti keelt ja suulist pärimust. Oli ka neid, kes leidsid, et ERMi püsinäitus võiks praegusest suuremal määral rääkida rahvakommetest ja -usundist. Intervjueeritud olid pigem rahul sellega, et muuseum ei keskendunud näitusel räägitud lugudes otseselt konfliktidele, vaenlastele ja probleemsetele ajalooperioodidele. Mõningal määral väljendus intervjuudes vaade muuseumile kui kollektiivsete minevikumälestuste hoidjale.

Sellist, küllaltni traditsioonilist ja konservatiivset vaadet muuseumile kinnitasid ka need informandid, kes leidsid, et on väga oluline, et muuseum keskendub vaid eesti kultuurile. Võrdlusvõimalust teiste kultuuridega peeti mittevajalikuks ja mõningatel juhtudel isegi „korrektset mäletamist“ potentsiaalselt rikkuvaks. Samal ajal oli neid, kes leidsid, et ekspositsioon räägib tegelikult ka Eesti kultuuri seostest teiste kultuuridega ning leidsid, et sellised seosed võiks selgemalt välja tuua, nii et kõik külastajad neid märkaksid.

Oli ka neid informante, kes töid välja Eesti muuseumide erinevaid rolle, osutades näiteks sellele, et Eesti Ajaloomuuseumi ja Eesti Rahva Muuseumi rollid ja seega ka teemadevalik peaksid olema erinevad.

Inimesed pidasid ERMi praegust püsinäitust liiga väikeseks, väites samas, et olemasoleva, piiratud ruumi tõttu on näitus siiski võimalustele vastav. Puuduvaid teemasid toodi välja pigem muuseumi tulevikust ja kavandatavast uuest hoonest rääkides.

Lisaks intervjuudele täitsid kohalikud ja väliskülalised kokku ka ligi nelisada ankeeti. Nendest saadav andmestik on töötlemisel ja põhjalikum, kogu materjali hõlmav analüüs seisab uurimisrühmadel alles ees.

Teadustöö: Konverentsid

- 21.1 Konverents „Tee Eesti muuseumi 5. Muuseumide valikud“. Esinejad: Külli Lupkin, Marju Reismaa, Silver Praman, Virve Roosimägi, Toomas Hendrik Ilves, Mart Kalm, Marko Raat.
- 11.–12.4 ERMi aastakonverents „Toidukultuuri kogumine ja vahendamine: individuaalsed ja institutsionaalsed vaatepunktid“. Korraldajad Eesti Rahva Muuseum ja Kultuuriteooria tippkeskus. Esinejad: Richard Tellström (Örebro Ülikool), Raivo Kalle, Renata Sõukand (Eesti Kirjandusmuuseum), Ulrike Plath (Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus), Marina Zassetskaja (Venemaa Etnograafiamuuseum), Marina Kuvaitseva (Narva Muuseum), Marju Kõivupuu (Tallinna Ülikool), Tuija Saarinen (Ida-Soome Ülikool), Hanne Pico Larsen, Susanne Österlund-Pötzsch (Åbo Akademe-

mia), Astra Spalvēna, Ēriks Dreibants (Läti Kultuuriakadeemia), Kateřina Charvátová, Dušan Foltýn (Karli Ülikool), Maja Godina Golija (Sloveenia Etnoloogia Instituut), Natasa Charalambous (Küprose Ülikool), Terje Anepaio (ERM), Dimitri Demjanov (Eesti Kulinaaria Instituut).

- 27.–28.4 Noorte hääled. Noorte etnoloogide ja folkloristide konverents. Korraldajad Eesti Rahva Muuseum ja Eesti Kirjandusmuuseum. Esinejad: Katre Kikas, Eleene Sammler, Anastasiya Ilchanka, Mayanglambam Sadananda Singh, Margaret Lyngdoh, Raivo Alla, Marika Alver, Jaanika Hunt, Pikne Kama, Eda Pomozi, Katrin Alekand, Katre Koppel, Marje Ruisu, Ave Taavet, Ilze Zagorska, Ülle Tammemägi-Abuelnaga, Kaarel Antons, Madis Tuuder, Eeva Schneider, Laura Lemberg.

Rahvusvahelise konverentsi „Toidukultuuri kogumine ja vahendamine“ raames tegid uurijad ja esinejad ka käed jahuseks ning külastasid Kunsti ja Sotsiaalpraktika Keskuses MoKS Mooste Toiduklubi.

Foto Kristjan Raba. ERM Fk

Teadustöö: artiklid, ettekanded, loengud, konsultatsioonid

Artiklid ja ettekanded

2011. aastal ilmus ERMi töötajate teadusuuringute alaseid artikleid erialastest tippajakirjadest kuni populaarteaduslike artiklite ni päevalehtedes. Rahvusvahelise levikuga väljaannetes ilmus ERMi töötajatelt kokku 25 teadusartiklit ning Eesti-sisese levikuga väljaannetes 10 teadusartiklit. ERMi töötajad osalesid ettekannetega 20 rahvusvahelisel ning 13 Eesti-sisesel konverentsil.

Aasta jooksul ilmus ERMi töötajatelt kokku 55 populaarteaduslikku artiklit Eesti erinevates ajakirjades ning ajalehtedes. Eri-rubriigid ERMi kogudest ilmusid ajakirjas Horisont (Eesti asi) ning Eesti Televisiooni saatesarjas „Maast ja ilmast“, mis tutvustas esemeid ja mõisteid Eesti pärimuskultuurist. Populaarteaduslike ettekannetega osaleti seminaridel, infopäevadel ja teabepäevadel 52 korral Eestis ning väljaspool Eestit. Peamised teemad käsitlesid ERMi tegevust, kogusid, näituseprojekte ja uurimisteemasid.

Loengud ja konsultatsioonid

Eesti Rahva Muuseum on laiapõhjaline hariduskeskus, kus pakutakse kultuurivaldkonna alaseid teadmisi ja õpetust põhikoolist kuni ülikoolideni. 2011. aastal pidasid ERMi töötajad 35 loengut ja loengukursust, juhendati ja retsenseeriti 7 diplom-, bakalaureuse- ja magistritööd ning paarikümne muuseumipraktika ja välitööde käigus juhendati tudengeid erinevatest Eesti kõrgkoolidest ja õppeasutustest: Tartu Ülikool, Tartu Kõrgem Kunstikool, Eesti Kunstiakadeemia, Tallinna Ülikool, Eesti Maaülikool, TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia, Luua Metsanduskool, Eesti Käsitööõpetajate Liit jpm. Lisaks jagati üle paarisaja konsultatsiooni, alates ettevõtjatest ja eraisikutest kuni teiste muuseumideni rahvakultuuri, konserveerimise, digiteerimise, kogude korraldamise, näituste ja teadustegevuse vallast.

Oktoobris toimus Narvas ja novembris Tartus koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Eesti Kirjandusmuuseumiga eesti keele koolitusseminar „A-B, hakka pähe! Kui ei hakka, lükkan takka!“ alusharidusõpetajatele. Seminari ettekanded ja töötööd analüüsid eesti keele ja kultuuripärandi rolli emakeelepõhiste kultuuriväärtuste kujundamisel.

Lisaks järjepidevatele rahvakultuuri valdkonna konsultatsioonidele lõpetas kevadel järjekordne rahvarõivavalmistajate kooli Tartu kursus. Seekord valmis 16 muuseumi-esemetel põhinevat rahvarõivakomplekti, kirjalikud lõputööd anti üle ERMi raamatukokku. Kursusel valminud rahvarõivakostüüme tutvustati mais rahvarõivapäeval. Septembrist alustas uus kaheaastane rahvarõivakooli kursus, seekord 50 osalejaga. Kursus töötab koostöös Rahvakultuuri Keskuse ja Tartumaa Rahvakultuuri Keskseitsiga ning Jõgevamaa Koostöökojaga. Õpetajateks olid Silvi Allimann, Virve Valtson-Valdmann, Piia Rand ning ERMi poolt Reet Piiri. Koostöös Rahvakultuuri Keskusega töötab analoogne kaheaastase õppega rahvarõivakool ka Tallinnas.

Kevadel lõpetas ERMis kaheaastase rahvarõivavalmistajate kooli Tartu kursus, mille käigus valmis muuseumiesemete põhjal 16 rahvarõivakomplekti. Foto: Anu Ansu. ERM Fk

Teadustöö: Välitööd

ERM korraldas 2011. aastal 9 välitööd. Eesti kaasaja argielu ja 1990. aastatest toimunud muutusi kaardistavad välitööd toimusid augustis Toila vallas Ida-Virumaal. Välitööpäeval tehti 114 inimesega intervjuud, koguti pere-, töö- ja koduseemadel, suvitamise ning mere ja kalandusega seonduvaid materjale. Lisaks uuriti laste-, noorte- ja kultuurielu. Koguti audio-, foto- ja videomaterjale ligi 1 terabaidi jagu ning 50 eset. Välitöödel osales paarkümmend inimest ERMist ning üliõpilased Tartu Ülikooli etnoloogia osakonna ja Tallinna Ülikooli sotsiaal- ja kultuurantropoloogia erialalt.

Samal ajal toimus ka suuremahuline Toila piirkonna vanemate fotode kirjeldamine koostöös kohalike elanikega. 2011. aastal annetas Jaak Eelmets oma fotokogu ERMile, mis koosnes ligi 16 000 fotost Toila vallast ja Ida-Virumaa sündmustest aastatel 1980–1991. Välitööpäeval vaadati koos paarikümne kohaliku elanikuga fotod läbi, kirjeldati piltidel olevaid inimesi, kohti ja sündmusi ning loodi alus ülevaatlikule ja hästi kirjeldatud 1980. aastate fotoseeriale Ida-Virumaalt.

Suvel toimusid ka välitööd vepsa ja karjala aladele Leningradi oblastis ja Karjala Vabariigis koostöös Karjala Vabariigi Rahvuseumuseumiga. Välitööde käigus läbiti 3300 km ning dokumenteeriti kaasaja argielu ja traditsioone. Kogutud ligi kuus tundi filmimaterjale, paartuhat fotot ja kümmekond intervjuud annavad tulevikus hea allikmaterjali valdkonna artiklite, ettekannete, näituste ja filmide tegemiseks.

Mitmed välitööd kaasnesid ka 2012. aasta ja ka edasiste näituseprojektide ettevalmistamisega. Nii näiteks toimusid seoses kaasaja tarbimist analüüsiva näitusega „Ostupalavik“ välitööd kaubanduskeskustes, eesmärgiga uurida inimeste tarbimisharjumusi (Tartu Lõunakeskuses, Konsumi ja Selveri kauplustes jm). Samuti tegeleti Eestis elavate erineva etnilise taustaga inimeste elulugudega (Vormsil, Ida-Virumaa jm). Kaasaja töövõtteid ning käsitööd filmiti Kihnus, Tõhela külas ja Vormsil, postitööd Eesti Posti kandekeskuses ning postis konfiskeeritud kaup Maksu- ja Tolliametis.

Tadi Tonja pintseldab äsja ahjust võetud karjala pirukaid võiga. Suurimäki/Bolšije Gorõ, Aunuse Karjala. Foto: Anu Ansu. ERM Fk

Kogude osakond: 2011

Kogude osakonna töö 2011. aastal oli eelkõige seotud kogude kättesaadavaks tegemisega ja sisestamisega andmebaasidesse (ESTER, MuIS) ning teadusliku kirjeldamisega MuISis, samuti inventuuride tegemisega.

Digitseerimine ei olnud 2011. aastal samamahuline kui varasematel aastatel. Digiteeriti aasta jooksul laekunud fotod ja esemed, samuti kirjasaatjate kaastööd. Vanemate kogude digiteerimisest võib esile tuua kasukate ja Viktor Salmre fotokogu digiteerimise lõpetamise, milles on 18 865 negatiivi ja diaposiivi.

2011. aastal lõpetati Postimuuseumi inventuurid, mida tehti alates Postimuuseumi liitmisest ERMiga 2008. aasta lõpus. Inventuuride käigus eraldati duplikaadid põhikogust ja seeläbi vähenes näiteks postiajaloo kogu suurus olulisel määral. Algas Postimuuseumi kogude sisestamine MuISi, esimesena sisestati ja inventeeriti teaduslikult templite kogu, mida loodame lähiaastatel täiendada templijäljendite lisamisega infosüsteemi. Samuti inventeeriti Heimtali Muuseumi kõiki kogusid ning alustati Heimtali esemekogu ja fotokogu digiteerimisega.

ERMi kogud arvudes

Eesti Rahva Muuseum		
Kogu	Juurdekasv 2011	Suurus 31.12.2011 seisuga
A-kogu (Eesti ja eestlased)	1437	104 643
B-kogu (soome-ugri rahvad)	53	9879
C-kogu (muud rahvad)	1	3011
D-kogu (kultuurilooline kogu)	373	20 403
K-kogu (kunstikogu)	5	1168
Etnograafiline Arhiiv (EA)	5 kirjeldust (1668 lk)	879 kirjeldust (105733 lk)
Topograafiline Arhiiv (TA)	4 päevikut (90 lk)	1016 päevikut (50202 lk)
Sanitaar-topograafiline Arhiiv (STA)		370 üksust (10 304 lk)
Korrespondentide Vastuste Arhiiv (KV)	17 köidet (6193 lk)	1294 köidet (518 328 lk)
Arhiivkogu	1269	4097 säilikut
Fotokogu (Fk)	25 056	256 417
Filmiarhiiv		51
Videoarhiiv	10 filmi ja 6 autoriõigusega filmi	1225 filmi ja 162 autoriõigusega filmi
Fonoteek (Fn)	112	415
Muuseumiesemetest tehtud jooniste (MJ) kogu		3029
Etnograafiliste jooniste kogu (EJ)		23 011 joonist
Raamatukogu	323	35 073
ERMi Postimuuseum		
Postiajaloo kogu		52 500
Ümbrikute kogu		13 fondi (8979 säilikut)
Markide kogu		14 444

Kogude osakond: Esemekogud

Esemekogu		1257
Templikogu		11 801
Arhiivkogu		12 fondi (3154 säilikut)
Fotokogu		29 673
Raamatukogu		4718
Esemekogu	1	1206
Fotokogu		669
Arhiivikogu		1468

2011. aastal oli esemekogude juurdekasv suurem kui viimastel aastatel, kuna jätkus seoses 2008. aastal näitusega „Eesti uhkus. Tehtud Eestis“ kogutud materjalide sorteerimine ja vastuvõtmine. Nii lisandusid kogudesse kommivabriku Kalev kommi- ja šokolaadipaberid ning kommikarbid, samuti trikotaaživabriku Marat toodangunäidised nõukogude perioodist tänaseni. Huvitava koguna võib veel välja tuua valimisreklaami

aastatest 2003–2011, mida on Tartu ja Tallinna tänavatel erinevate valimiste eel jagatud.

Allan Tohv annetas Eesti Rahva Muuseumile aastatel 1992–2010 käibel olnud Eesti paberrahade kolleksiooni, milles on 305 erinevat pangatähte. Eesti Pank täiendas seda kogu 27 pangatähga. Käibelt kadunud kroonide ja müntide kogumine jätkub, sest ERM soovib oma kogudes talletada Eesti krooni kõigi aastakäikude ja nominaalide erinevad seeriad.

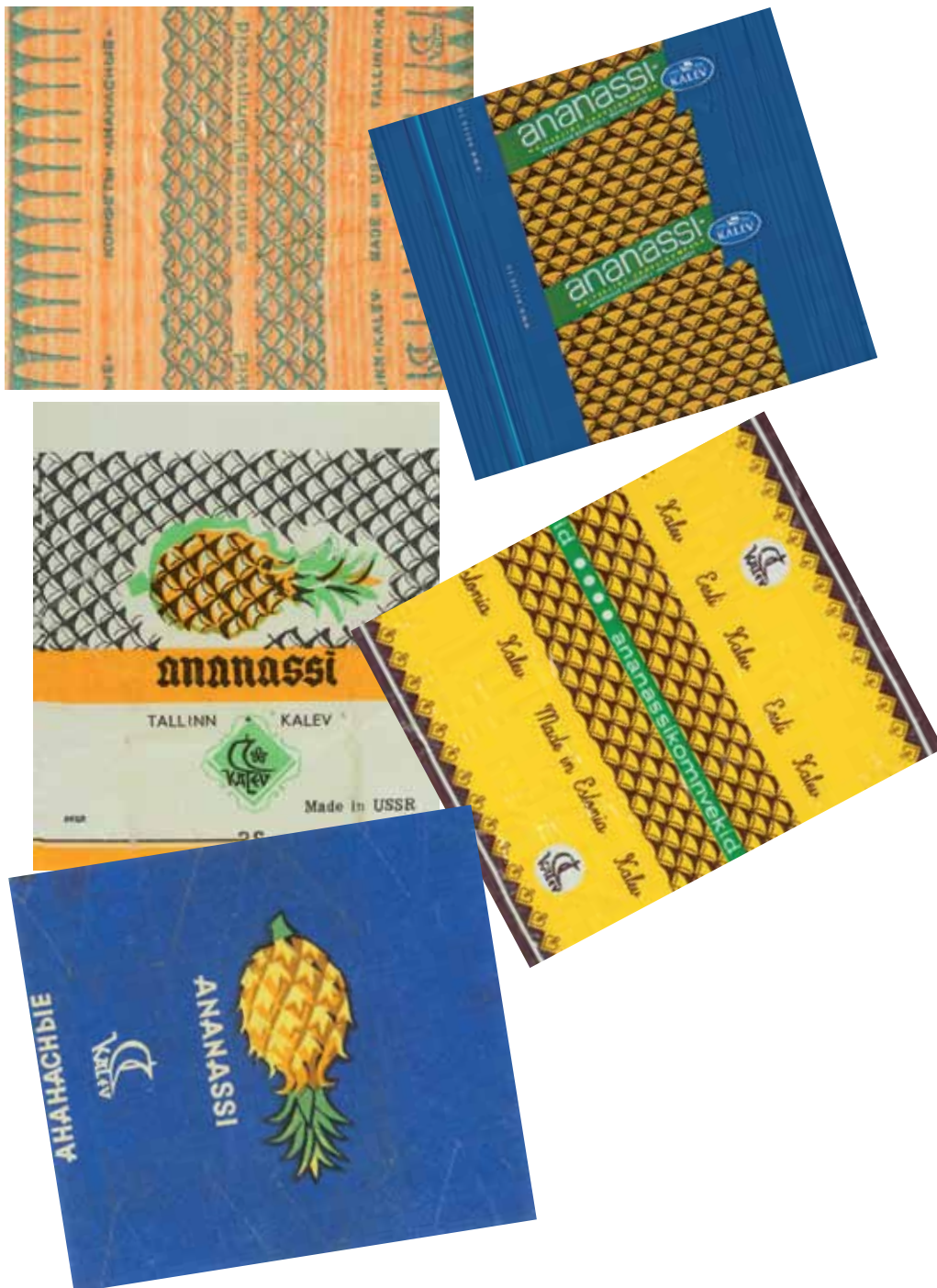
Huvi muuseumi esemekogude vastu on jätkuvalt suur. Veski tänaval ja Raadil käis kokku 1178 uurijat, kellele laenutati tutvumiseks 8890 museaali. Uurijate hulgas olid ülekaalus TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia rahvusliku käsitöö, ehituse ja metallitöö üliõpilased ning nii eraisikutest kui väikeettevõtjatest rahvariiete ja rahvuslike toodete valmistajad, kellele ERMi kogud on asendamatuks allikaks.

2011. aastal pildistati üles enam kui 100 eseme suurune ERMi kasukatekogu. Fotograaf Anu Ansu sätib kasukat pildistamiseks ning seljas on tal kaitseriietus, kuna vanadel kasukatel kipuvad karvad lenduma.

Foto: Merylin Suve. ERM Fk 2936:548

Kogude osakond: Esemekogud

Alates 2011. aastast leiab ERMi kogudest ka esindusliku valiku kommivabriku Kalev pakendeid, nende hulgas erinevatest aegadest pärit ananassikomplekti paberid.

Fotod: Anu Ansu, Merylin Suve. ERM Fk

Raamatukogu: 2011

2011. aastal lisandus ERMi raamatukokku 323 raamatut etnoloogiast ja rahvakultuurist. Võõrkeelsete monograafiade ja kogumikega täiendati peamiselt kolme teemat: aine- line kultuur, toidumajandus ja museoloogia. Kirjastustest olid esindatud Berg Publishers, Altamira Press, MuseumEtc., Routledge jt.

Eesti raamatukogude kataloogis ESTER kataloogiti 4262 teavikut ja nii on kokku 46% ERMi raamatuvarast ESTERis kirjeldatud ja kättesaadav. Täielikult on ESTERis leitavad üliõpilastööd ja etnograafia õppetooli kogu, seda lisaks Gustav Ränga raamatukogule ja New Yorgi peakonsulaadi kogule, mis on sisestatud juba eelnevatel aastatel. Lõpetati ka A-kogu sisestamine ESTERisse. Eesti artiklite andmebaasis ISE avati jooksvalt ERMi kirjastatavad väljaanded, kokku 148 artiklit. Lõpetati ERMi aastaraamatu retrospektiivne bibliografeerimine, mille tulemusena on ISEs avatud kõik seniilmunud 54 köidet 615 artikliga.

Seoses ERMi kodulehe uuendamisega on ISEs ja ESTERis teostatud kodulehel olevate väljaannete (Pro Ethnologia, Värat) täistekstide lingikontroll ja aadressid parandatud 230 kirjes.

Aasta lõpul sai ip-põhiselt kättesaadavaks Postimees Plussi elektrooniline täisversioon. Kasutajanime ja parooliga on juurdepääs Eesti Päevalehe ja Eesti Ekspressi digilehtedele.

Koos ERMi Sõprade Seltsiga jätkus raamatunäituste sari näitusemajas, üldpealkirjaga „ERMi raamatukogu kutsub...“. Raamatunäituste teemad lähtusid peamiselt 2011. aasta sündmustest ja tähtpäevadest, näiteks Villem Reiman 150, Jüri Linnus 85, Aleksei Peterson 80, 70 aastat juuniküüditamisest jt.

Raamatukogupäevade raames toimunud võistluse „Infootsing internetis 2011“ finaalis esindas ERMi raamatukogu Maris Jaagosild.

ERMi kirjasaatjate päeval annab ERMi direktor Krista Aru Silva Jõulule üle ERMi teenelise korrespondendi tunnistuse. Lisaks said auhinnatud ka Tiiu Belimova ja Raivo Kaik.

Foto: Arp Karm. ERM Fk 2936:684

ERMi arhiivi külastas 2011. aastal 830 inimest ning toimus 5016 laenutust. Arhiivikogud täienesid kirjasaatjate kaastööde, välitööde intervjuude ning eriarhiivide kinimise tulemusel.

Tõhusat täiendust teatmematerjalikogule andis kirjasaatjate võrk, mille liikmeskond hõlmas 2011. aastal 366 inimest, neist 32 väljaspool Eestit. Aastaga lisandus 53 kirjasaatjat. Kokku oli korrespondentide vastuste arhiivi (KV) juurdekasv aastas 403 tööd 6193 leheküljel, millest suurima panuse andis 53. teatmematerjali kogumise võistlus, mille kaudu laekus 188 kirjasaatjalt 276 kaastööd, kogumahuga 5333 lehekülge. Konkursi peateemadele „Minu auto“ laekus 55 ning „Muutuv lapsepõlv. Räägime lastest“ 48 tööd. Lisaks koguti mälestusi teemadel „Minu raha“, „Defitsiit ja tarbimiskultuur nõukogude ajal“, „Valikuvabadus ja valikuvõimalus – vabadusaja tarbimislood“, „Maa-reform“, „Kokkupuuted eri rahvaste vahel“, „Kodutütred ja noorkotkad“ ning kirjasaatjate poolt valitud vabal teemal. Kirjasaatjate tänuüritusena toimunud 19. kirjasaatjate päev tõi 23. septembril muuseumisse kokku 87 kirjasaatjat. Pühendunud koostöö eest nimetati 3 kirjasaatjat Eesti Rahva Muuseumi teeneliseks korrespondendiks: Tiiu Belimova, Silva Jõulu ja Raivo Kaik.

Koostöös „Teeme ära!“ meeskonnaga korraldati 15.3.–15.5.2011 üle-eestiline talgulugude veebiekspeditsioon, millest võttis osa 128 üksikosalejat ja 8 kooli: arhiivi laekus 104 käsikirja, 8 intervjuud, 4 videot ning hulgaliselt fotosid.

Etnograafiline arhiiv (EA) sai täiendust Kihelkonna valla ja väliseestlaste (Kanada, Saksamaa, Ameerika Ühendriigid) intervjuude litereeringute näol. Topograafilise arhiivi (TA) jõudsid kaasaja välitööpäevikute kõrval ka kaks päevikut sajandi tagant: sugulaste pärandina fotograaf Johannes Pääsukese pildistamismatka päevik 1913. ning

vanavarakorjaja Friedrich Kohtitsky päevik 1912. aastast. Topograafilises arhiivis viidi läbi ka seisundiuuring, vanemad päevikud pakendati arhiivipüsivatesse mappidesse ning kahjustatud päevikud konserveeriti.

Eriarhiividest kingiti 2011. aastal muuseumile väliseestlaste Hans Teetlausi arhiiv, mis sisaldab isiklikke dokumente, päevikuid, kirju, fotosid, slaide, filme ning on ERMi suurimaks ja mitmekesisemaks väliseestlust kajastavaks arhiiviks, pakkudes ainet rahvuskasulaste saatuse jälgimisel. Tänu Haridus- ja Teadusministeeriumi rahastatavale rahvuskasulaste programmile korrastati Teetlausi arhiivi käsikirjaline kogu (Ak 18, 774 säilikut), fotode ja slaidide digiteerimine on kavandatud 2012. aastasse.

Teistest suurematest arhiividest lõpetati Linda Petti arhiivi (Ak 13, 259 säilikut), Kommunaari muuseumi arhiivi (Ak 17, 211 s) ning ajalehe Postimees ja Kuku raadio korraldatud esseelugude „15 aastat iseseisvust“ (Ak 16, 198 s) korrastamine.

Arhiivikogude kasutajatele kättesaadavuse parandamiseks jätkub kataloogide retrospektiivne sisestamine elektroonilises andmebaasis MuIS, mille abil oli aasta lõpus kättesaadav 45% korrespondentide vastuste arhiivist ning alustati eriarhiivide nimistute sisestamist.

Filmi- ja videokogu, fonoteek: 2011

2011. aastal jõudis lõpule Eesti Rahva Muuseumi filmiarhiivi digiteerimine – koostöös Eesti Rahvusringhäälinguga sai värskuse 51 filmi. 35 mm lintidele on jäädvustatud Eesti eluolu, traditsioonilisi töövõtteid ja soomeugri rahvaste kombestikku aastatest 1952–1996. Esimesed digiteeritud filmid jõudsid ka publitseerimiseni, kui sügisel ilmus DVD „Eesti etnograafiline film I. Kaks filmi eesti etnograafiast. Aleksei Peterson 80“ ning vaadati tagasi etnograafilise filmi sünniloole Eesti Rahva Muuseumis.

Filmiarhiivi edasiseks täienduseks ootab ERM oma kogudesse Eesti nõukogudeaegset argielu käsitlevaid amatöörfilme.

ERMi videoarhiivis on pärast kirjete korramist hoiul 1225 filmi. Alates 1988. aastast pärinevad salvestised vahendavad Ees-

tis toimunud sündmusi, muuseumi üritusi ja hõimurahvaste elu. 2011. aastal täienes kogu 10 uue filmiga. Videoarhiivist on seisuga 31. detsember 2011 digiteeritud 202 filmi.

Autoriõigusetu videoarhiivis on 162 videofilmi, millest eelmisel aastal laekus muuseumisse 6.

Täielikult digiteeritud fonoteek sisaldab 415 kirjet. Intervjuusid on tehtud alates aastast 1998 nii kodu- kui väliseestlastega. 2011. aastal lisandus 112 intervjuud Rootsis ja Saksamaal elavate eestlastega ning välitöödelt Toilas.

ERMi audiovisuaalse kogu kirjed on veebipõhiselt leitavad Muuseumide infosüsteemis MuIS. Materjalid on kättesaadavad muuseumi raamatukogu lugemissaalis.

Dokumentaalfilmi „Hobumasinaga viljapeksmine“ valmistamisest osavõtjad Viru-Nigula kolhoosis 1972. aastal.

Foto: Vello Kutsar. ERM Fk 1707:71

Fotokogu: 2011

2011. aasta jooksul lisandus ERMi fotokogusse 25 056 uut fotot. Võrreldes varasemate aastatega on juurdekasv mitu korda suurem, sest jõuti läbi töötada mitu aastat tagasi alustatud Viktor Salmre fotoseeria. 1960. aastate Eesti tuntuima fotograafi Viktor Salmre väga ulatuslik ja kogu Eestit, aga ka Balti riike, Venemaad ja teisi endisi sotsialismimaid hõlmava temaatikaga fotoseeria, postkaardikogu ja diapositiivid sisaldavad tuntud isikute portreesid ning kajastavad paljusid eluvaldkondi, näiteks Kihnu-Ruhnu mängud, Niguliste kiriku taastamine, rahvaloendus, Poola restauraatorite tegevus, kultuuri- ja spordiüritused, laulev revolutsioon, põllumajandus ja loomakasvatus ning töö- ja argielu.

Teiseks oluliseks läbitöötatud kolleksiooniks on ühe Eesti armastatuima koka ja kokaraamatute autori Linda Petti fotokogu, mis sisaldab pilte Tallinnfilmi Reklaamfilmi klippidest Moemaja mannekeenide esituses, uhketest kokandusnäitustest, -võistlustest ja degusteerimistest, Moskva rahvamajandussaaduste näitusest, „Vaata kööki“ saate valmistamisest, ENSV toiduainetetööstuse uudistoodangust, aga ka näiteks lõunasöögi valmistamisest telklaagris.

Lisaks eelmainituile võeti vastu hulgaliselt ERMi välitööde fotosid Viljandimaalt ja Vormsil, Kihelkonna ja Mäetaguse vallast, kus uuriti piirkonna argielu ja väärtushinnangute muutumist. Samuti toimusid välitööd Tartu Lembitu tänava Konsumi kaupluses, kus toidupoe igapäevane eluolu piltidele jäädvustati. Välitööd toimusid ka Kanada eestlaste juures. Lisandusid veel Naiskodukaitse ja Kodutütarde ajalugu ning Eesti Hetkede portaali kaudu laekunud pildid.

Eesti Hetkede portaali kaudu ootame 2012. aastal fotosid teemadele: Talgud; Kodukodakad ja kodused road; Poeskäik; Ma ehitan maja; Lapsed tänapäeva Eestis.

2011. aastal laenutati fotokogus 42 430 fotot ning fotolaborile esitati tellimusi 1326 fotost koopia tegemiseks. Uurijate seas on

tublisti tuntust kogunud andmebaas MuIS (www.mu.is), mille abil on fototellimused muutunud täpsemaks ja tellitud fotode valik laiemaks.

Hea uudisena sai ERMi arhiiv enda valdusse kunagise fotograafi ja kaastöötaja Johannes Pääsukese reisipäeviku (1913), Copier-raamatu (1913–1914) ja kalender-päeva-raamatu (1915–1916). Allikmaterjalid, mida õnnestus meil kasutada juba näituse „Mees kahe kaameraga“ näituse ja kataloogi ettevalmistamisel, on nüüd ERMi kogudes.

Näituse „Ostupalavik: tarbimiskultuur Eestis 1990.–2000. aastatel“ ettevalmistamisega seoses toimusid 2011. aastal välitööd ka Tartus Lõunakeskuses Jyski kodutarvetepoe avamispäeval.

Foto: Anu Ansu. ERM Kf

Säilitus- ja konserveerimisosakond: 2011

Säilituskeskkond ja kogude hooldus

ERMis hoiustatud museaalide seisund on rahuldav. Muuseumikogus esines vähest bioloogilist kahjustust ning kahjustunud museaalid töödeldi. Järjepidev ning plaanipärane museaalide kontrollimine ja hoidlate puhastamine tagab kogude kahjustuste madala taseme ja võimaldab ohu korral kiiresti reageerida.

ERMi kliimamonitooringu süsteemi on hõlmatud kõik hoidlad ja püsinäitused välja arvatud Heimtali Muuseum. Kliimakontrolli prioriteediks oli suhtelise õhuniiskuse ekstreemse tõusu või languse vältimine, temperatuuri tõusu üldjuhul ei reguleeritud. Monitooringu andmed liideti andmebaasidesse vähemalt kord kuus, Raadi hoidlate kliimandmed 2 korda kuus. Niiskel perioodil kontrolliti Raadi hoidlate ja Veski tänava keldrihoidlate kliimat veelgi sagedamini.

Raadi hoidlate säilituskeskkonna kontrollimisel ei kasutatud kogu aasta jooksul tsentraalset ventilatsioonisüsteemi. Kõigis hoidlates suudeti tagada ilma järskude suhtelise õhuniiskuse muutusteta säilituskeskkond passiivseid ja lokaalseid meetmeid (tuulutamine, nn konserveerimiskütmine, mobiilsed kuivatid jm) kasutades.

Konserveerimistöo ja seisundiuringud

Aasta jooksul toimusid seitsmes ERMi kogus seisundiuringud, mille käigus hinnati kokku 963 arhiivisäiliku ja 918 põhikogu eseme säilivust ja konserveerimisvajadust.

2011. aastal konserveeriti ERMi põhikogust 225 eset ja 47 arhiivisäilikut. ERMi näitusemajas või väljaspool muuseumi toimunud näitustele valmistati ette 64 eset. Puhastati ja ümbristati 27 mappi etnograafiliste jooniste kogust ja 309 topograafilise arhiivi säilikut. Plaanilised konserveerimistööd tuginesid eelnevate aastate seisundiuringute tulemustele.

Pikaajaliseks säilitamiseks valmistati ette 714 eset, 30 300 erineval põhimikul fotonegatiivi ja -positiivi ning 28 fotopostkaarti. Märgistati kokku 394 eset.

ERMi puidukonservaator Roland Suitsu valmistatud harfi rekonstruktsioon (eeskuju asub Santiago de Compostela katedraalis), mida kasutatakse muuseumi näitustel ja programmides.

Foto: Anu Ansu. ERM Fk

Säilitus- ja konserveerimisosakond: 2011

Konservaatorid Karl-Erik Hiimaa ja Mariliis Vaks valmistuvad tulme puhastamiseks. Laual on häll.

Foto: Arp Karm. ERM Fk

Häll pärast konserveerimist ja enne hoidlaruumi minekut.

Foto: Arp Karm. ERM Fk

Väljaanded: 2011

Aastaraamat

Eesti Rahva Muuseumi aastaraamat 54. Tartu, 2011. ISSN 1406-0388. Peatoimetaja Pille Runnel, toimetajad Agnes Aljas, Tuuli Kaalep, Toivo Sikka, kaas Jane Liiv, makett Roosmari Kurvits, küljendus Tuuli Kaalep.

Artiklid:

Marleen Nõmmela „Ühe mälukoha loomine: esimene eesti rahvakultuuri püsinäitus Eesti Rahva Muuseumis“, Vaike Reemann „Püsinäitus on protsess“, Ene Kõresaar „Märkmeid mälukultuuri muutumisest siirdeajal: Teine maailmasõda Eesti Ajaloomuuseumi püsiekspositsioonis 1980. aastate lõpul ja 1990. algul“, Tiit Jaago „Maastik arhiivitekstides: lähiumbruse kirjeldamise žanrilised aspektid“, Kristel Rattus „Teekond kujutletud minevikku: kultuurimälu uuskasutus tänapäeva Eestis“, Jaanus Plaat „Vene vanausulised ja nende pühakojad Eestis 17.–21. sajandil“, Art Leete „Komi jahimeestest ja koertest“. Pille Runneli eessõna, ülevaated: ERM 2010. aastal ja Art Leete „Intersubjektiivne irreaalsus“.

Ajakiri JEF

Peatoimetaja Ergo-Hart Västriku, toimetused Terje Anepaio, Risto Järv, Art Leete, Aado Lintrop, Pille Runnel, Ülo Valk; tegevtoimetaja Toivo Sikka, makett Roosmari Kurvits, küljendus Tuuli Kaalep. Väljaandjad Eesti Rahva Muuseum, Eesti Kirjandusmuuseum, Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule osakond ning Tartu Ülikooli etnoloogia osakond.

Journal of Ethnology and Folkloristics; Vol. 4 No. 1. Tartu, 2010. ISSN 1736-6518.

Artiklid:

Stefan Groth „Perspectives on Differentiation: Negotiating Traditional Knowledge on the International Level“, Anita Vaivade „Person and Property: Conceptualising Intangible Cultural Heritage in Law“, Johannes Múske „Constructing Sonic Heritage: The Accumulation of Knowledge in the Context of Sound Archives“, Marleen Nõmmela „The State, the Museum and the Ethnographer in Constructing National Heritage: Defining Estonian National Costumes in the 1930s“, Ulf Palmenfelt „Narrating Cultural Heritage“, Anthony McCann „What Might I Like My Kids to Learn about Life?: In Search of “Tradition”“.

Journal of Ethnology and Folkloristics; Vol. 4 No. 2. Tartu, 2010. ISSN 1736-6518 (print), ISSN 2228-0987 (online).

Artiklid:

Camelia Fircă „The Romanian *Căluș*: Symbol of National Identity“, Ave Tupits „MD Voldemar Sumberg and the Folk Medicine Collection of the Estonian Museum of Hygiene from the 1920s and 1930s“, Liina Paales „On the System of Place Name Signs in Estonian Sign Language“, Janika Oras „Musical Manifestations of Textual Patterning in Estonian *Regilaul*“, Irina Nurieva „Udmurt *Mad’* Song: Paradox of a Genre“, Liivo Niglas, Eva Toulouze „Reconstructing the Past and the Present: The Ethnographic Films Made by the Estonian National Museum (1961–1989)“, Donatas Brandišauskas „Hide Tanning and Its Use in Taiga: The Case of the Orochen-Evenki Reindeer Herders and Hunters of Zabaikalye (East Siberia)“, Reet Ruusmann „“The Needs of Consumers Oblige”: Daily Problems and Criticism of the System in Public Letters in the 1960s and 1980s“.

Journal of Ethnology and Folkloristics; Vol. 5 No. 1. Tartu, 2011. ISSN 1736-6518 (print), ISSN 2228-0987 (online).

Artiklid:

Tatyana Bulgakova „Nanai Fairytales about the Cruel Bride“, Milena Benovska-Sabko

Väljaanded: 2011

va „*Armastus, Andustus, Alandlikkus: The Rediscovery of the Orthodox Christianity in Post-Soviet Estonia*“, Piret Koosa, Art Leete „*Revolt of Grannies: The Bursylsyas Komi Folk Orthodox Movement*“, Eva Toulouze „*Indigenous Agency in the Missionary Encounter: The Example of the Khanty and the Nenets*“, Laur Vallikivi „*What Does Matter?: Idols and Icons in the Nenets Tundra*“, Yuri Shabaev, Valery Sharapov „*The Izhma Komi and the Pomor: Two Models of Cultural Transformation*“.

Allikmaterjalide publikatsioonid

- Gustav Vilbaste. Vanavara kogumisretkedelt; 8. Tartu, 2011. ISBN 978-9949-417-75-9. Koostajad Piret Õunapuu, Tiina Tael. Toimetajad Tuuli Kaalep, Toivo Sikka. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum.

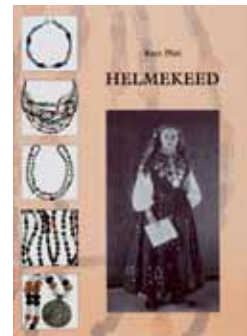
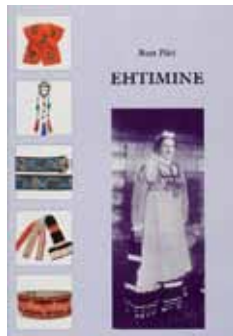
Kataloogid

- Räägime kartulist! Let's talk about potatoes! A taste of Europe [näitus Eesti Rahva Muuseumi näitusemajas 26.1–25.9.2011]. Tartu, 2011. ISBN 978-9949-417-67-4. Koostajad Terje Anepaio, Reet Piiri, Ellen Värvi, toimetajad Tuuli Kaalep, Ellen Värvi, Terje Anepaio, Reet Piiri. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum.

- Maailmafilm. Tartu visuaalse kultuuri festival 21.–27. märtsini. Worldfilm: Tartu festival of visual culture March 21th–27th. Tartu, 2011. ISBN 978-9949-417-68-1. Koostaja, toimetaja: Pille Runnel. Toimetus: Jaanika Jaanits, Tuuli Kaalep. Väljaandjad Eesti Rahva Muuseum ja MTÜ Maailmafilmi Ühing.

Albumid

- Helmekeed. Tartu, 2011. ISBN 978-9949-417-66-7. Koostaja Reet Piiri, toimetaja Tuuli Kaalep. Väljaandjad Eesti Rahva Muuseum; Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit.
- Ehtimine. Tartu, 2011. ISBN 978-9949-417-70-4. Koostaja Reet Piiri, toimetaja Tuuli Kaalep. Väljaandjad Eesti Rahva Muuseum; Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit.
- Sõbast seinavaibani. From traditional wrap to wall tapestry. Tartu, 2011. ISBN 978-9949-493-00-5. Koostaja Vaike Reemann. Väljaandja Eesti Pank.
- Minu jõulujutt. Eesti Rahva Muuseumi jutusari; 3. Tartu, 2011. ISBN 978-9949-417-72-8. Koostajad Kaspar Jassa, Tuuli Kaalep, Jane Liiv. Toimetajad Kaspar Jassa, Tuuli Kaalep. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum.

Väljaanded: 2011

- CD „Minu jõulujutt. Eesti Rahva Muuseumi audioraamat; 1“. Tartu, 2011. ISBN 978-9949-417-73-5. Koostajad Kaspar Jassa, Tuuli Kaalep, Jane Liiv. Juttude autorid: Anna-Liisa Palok, Diana Nõmmemees, Helen Saks, Katrin Riso, Kertu Külaots, Külli Kruus, Margit Partei, Siim Loost; Toimetaja: Tuuli Kaalep. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum.

Kogumikud

- Teekond muusa juurde. Tartu, 2011. ISBN: 9789949417711. Endel Taniloo. Väljaandjad Eesti Rahva Muuseum ja korporatsioon Revelia.
- Noorte hääled. Noorte etnoloogide ja folkloristide konverents Tartu, 27.–28. aprill 2011. Ettekannete kokkuvõtteid. Tartu, 2011. ISBN 978-9949-417-69-8. Koostajad: Marleen Nõmmela, Ave Tupits. Toimetajad Tuuli Kaalep, Kanni Labi, Marleen Nõmmela, Ave Tupits. Väljaandjad Eesti Rahva Muuseum ja Eesti Kirjandusmuuseum.
- Rahvusvaheline konverents Toidukultuuri kogumine ja vahendamine: individuaalsed ja institutsionaalsed vaatepunktid/ International conference Recollecting and

mediating food culture: individual and institutional perspectives. 11.–12.4.2011, Tartu, Eesti/Estonia. Teesid/Abstracts. Tartu, 2011. Toimetajad Agnes Aljas, Terje Anepaio, Tuuli Kaalep. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum.

- Muuseum ootab Sinu lugu 2012! Tartu, 2011. Koostaja: Pille Runnel. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum.

Filmid

- DVD „Eesti etnograafiline film; I. Kaks filmi eesti etnograafiast. Aleksei Peterson 80 / Estonian Ethnographic Film I – Two Estonian Ethnographic Films. Aleksei Peterson 80 / Эстонский этнографический фильм 1. Два фильма об эстонской этнографии. Алексей Петерсон 80.“ Tartu, 2011. ISBN 978-9949-417-74-2. Koostajad Indrek Jääts, Maido Selgmäe. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum.

International conference
Recollecting and mediating food culture:
Individual and institutional perspectives

Rahvusvaheline konverents
Toidukultuuri kogumine ja vahendamine:
individuaalsed ja institutsionaalsed
vaatepunktid

11.–12.04.2011, Tartu, Estonia
Abstracts/Teesid

Näitused: 2011

2011. aastal oli ERMis avatud 6 püsinäitust ning toimus 34 vahetuvat näitust, mis olid avatud 308 päeval.

ERMi näitusemajas avati jaanuaris 9 Euroopa muuseumi ühisnäitus „Euroopa maitset“ (kuraatorid Terje Anepaio, Ellen Värvi, Reet Piiri), mis juhtis vaataja tähelepanu sellele, mida me sööme, kust tuleb meie igapäevane toit ning kuidas meie igapäevased ostuotsused keskkonda mõjutavad. Näitust eurooplaste toidust, selle tootmisest ja tarbimisest eksponeeriti samaaegselt Rootsis, Taanis, Soomes, Šotimaal, Tšehhis, Ungaris, Sloveenias, Portugalis ja Eestis. Ühise Euroopa loo juurde rääkis näitus iga projektis osaleva maa rahvuslikust ja neile olulisest toiduainest, milleks Eestis oli kartul, mille kaasaega ja ajalukku näitus ja kataloog vaatasid. Lisaks toimusid näitusel erinevad sündmused ja muuseumiõppeprogramm „Leivast kartulikrõpsuni“. Projekti Euroopa maitset näituse ja uuringute valmimist toetasid Euroopa Liidu programm Kultuur, samuti Kultuuriministeerium ja Eesti Kultuurkapital.

Näitus „Muuseum näitab keelt“ (kuraatorid Kristiina Ross, Tiit Hennoste, Tiit Sibul, Kristel Rattus) jätkas rännakuid Narvas ja Tallinnas ning sattus keelepoliitiliselt põnevasse perioodi, kui Eesti avalikkuses räägiti venekeelse gümnaasiumihariduse tulevikust.

Traditsioone ja kaasaega sidusid alepõllunduse traditsiooni tutvustav näitus „Kui põllud põlesid“ (kuraatorid Liisi Jääts, Pille Tomson, Marge Konsa, Kersti Kihno) ning Narvas muuseumide festivalil innovatsiooniühinna võitnud näitus „Kikerikiik“ (kuraatorid Astra Mõistlik ja Henrik Esse), mis põhines Saaremaa kihelkondliku materjali interpretatsioonil läbi kaasaegse kunsti ning tehnoloogia.

Oktoobris hõimupäevade raames avati kolmeosaline näitus „Kiviaja graafika“ (kuraator Loit Jõekalda), „Saami trummid kunstiteostena“ (kuraatorid Hans Ragnar Mathisen, Mikk Sarv), „Tsitaat“ (kuraator Erika Pedak), mis tutvustas esiajaloolisi kaljujooniseid foto- ja tekstiilikunsti vahenditega ning avas graafiliste lehtede abil erinevates

muuseumides hoitavate saami nõiatrummide kujundimaailma.

2011. aastal toimus ka teine 2010. aastal avalikul hääletusel „Oma näituse“ konkursi võitnud (ERMi esemeid kaasava näituseidee kategoorias) näitus „Uku ja Mulgi Ukuvakk“ (kuraatorid Hilda Pidim, Eve Kuuse). Väljapanekus olid ERMi kogudes olevad rahvakunstimeistrite koondise Uku tekstiilid ning nende koopiad ja edasiarendused MTÜlt Mulgi Ukuvakk.

ERMi näitusemaja püsinäitusel „Eesti. Maa, rahvas, kultuur“ eksponeeriti 3 vahetuvat teemanäitust. Näitusemaja fuajees tutvustasid 6 tähtpäevalist väljapanekut sarjast „Raamatukogu kutsu...“ (kuraator Sirje Madisson) raamatukogude aardeid keele, kirjanduse ja etnoloogia teemadel.

ERMi Postimuuseumis toimusid traditsiooniliselt vahetuvad näitused filateeliast ja markidest. Lisaks tutvustati põhjalikumalt Tartu ajalugu postkaartidel ning eksponeeriti Siberi laagritest saadetud kirju. Postimuuseum osales ka veebinäitusel DAGO 2011, kus sel aastal korraldati väljapanek Eesti Vabariigi esimese iseseisvusperioodi margikavanditest (kuraator Helve Schasmin).

Heimtali Muuseumis keskendusid näitused eelkõige Mulgi kultuuriruumi tutvustamisele.

Väljaspool ERMi ruume eksponeeriti 9 näitust erinevates Eesti paikades. Rändnäitustega hõlmati alternatiivseid näitusepaiku avalikus linnaruumis, näiteks Tartus Jaani kirik, Tasku kaubanduskeskus, teater Vanemuine, Athena keskus, Tartu Maavalitus. Lisaks kasutati võimalust eksponeerida rändnäitusi koostöös maakonnamuuseumidega A. H. Tammsaare muuseumis Vargamäel, Valga Muuseumis, Viljandi Muuseumis, Narva Muuseumis ja Tallinnas teaduskeskuses AHHA A Vabaduse väljakul.

ERMis külastas näitusi aasta jooksul üle 72 000 inimese. Väljaspool ERMi külastas näitusi 40 000 inimest Tartus, Tallinnas, Narvas, Viljandis, Valgas ja Järvamaal. Giiditeenuseid pakuti näitustel 450 grupile ning lisaks toimus 350 haridusprogrammi.

Näitustealast koostööd tehti mitmete asutustega: ERMi Sõprade Selts ja Heim-

Näitused: 2011

tali Muuseumi Sõprade Selts, Haridus- ja Teadusministeerium, Tartu Ülikool, Eesti Maaülikool, Eesti Ornitoloogiaühing, Tartu Kunstikool, Eesti Memento Liit, Villem Reimani Kolleegium, Mulgi Kultuuri Instituut ja paljud teised Eesti muuseumid ning asutused.

Näitused 2011

2011. aastal toimus kokku 51 ERMi näitust 13 erinevas paigas.

ERMi näitusemajas	24
ERMi Postimuuseumis	5
Raadil	7
Heimtali Muuseumis	6
Mujal Eestis	9

Näitusekülastajad 2011

ERMi näitusi külastas kokku üle 117 000 inimese

Näitused ERMi näitusemajas	42 000
Näitused Raadil	20 000
Näitused Postimuuseumis	6 000
Näitused Heimtalis	4 000
Mujal Eestis	40 000

Näitusel „Euroopa maitseed“.

Foto: Merylin Suve. ERM Fk

Näitused: Püsinäitused

ERMi näitusemaja

- Eesti. Maa, rahvas, kultuur (kuraator Vaike Reemann, kujundaja Tea Tammelaan), alates 1994.

Vahetuvad näitused püsinäituse sees:

- Muuseum näitab mune (14.4–2.5; kuraatorid Ülle Jäe, Maire Kuningas, kujundajad Jane Liiv, Ülle Jäe, Maire Kuningas, Tiit Sibul).
- Setu kandleid (22.6–31.8; kuraatorid Roland Suits, Ülle Jäe, kujundajad Jane Liiv, Ülle Jäe, Roland Suits).
- ERMi maskid (1.11.2011–6.1.2012; kuraator Ülle Jäe, kujundajad Jane Liiv, Ülle Jäe, Tiit Sibul).
- Portselannukkude püsiväljapanek (kuraator Virve Tuubel), alates 1994.

ERMi Postimuuseum

- Iga ukseni päikeses ja sajus. Eesti rahvuslik postiametkond 90 (kuraatorid Aive Küng, Marat Viires, Helve Schasmin, kujundaja Marat Viires), alates 2008.

Raadi

- Raadi läbi aegade (kuraator ja kujundaja Jane Liiv), alates 2009.
- Meie siin maal (kuraatorid Alar Madison, Maris Rosenthal, kujundaja Kalle Müller, heli Pastacas), alates 2009.

Heimtali Muuseum

- Põlvest põlve elutarkus (kuraator ja kujundaja Anu Raud).

Lihavõttepühade ajal oli ERMi püsinäitusel erinäitus „Muuseum näitab mune“, kus lisaks erinevatele munadevärvimise traditsioonidele olid väljas ka haudelindude erinevas suuruses munad Eesti Ornitoloogiaühingult.

Foto Kristjan Raba. ERM Fk

Näitused: Vahetuvad näitused

Eesti Rahva Muuseumi näitusemaja

- Muuseum näitab keelt (18.5.2010–2.1.2011; kuraatorid Kristiina Ross, Tiit Hennonste, Tiit Sibul, Kristel Rattus, kujundajad 3+1 Arhitektid, Marko Raat, Margus Tamm. Toetajad Eesti Keele Sihtasutus, Haridus- ja Teadusministeerium, Eesti Kultuurkapital, Eesti Keele Instituut, Tartu Ülikool).
- Kui põllud põlesid (16.11.2010–3.4.2011; kuraatorid Liisi Jääts, Pille Tomson, Marge Konsa, Kersti Kihno, kujundaja Jane Liiv. Koostööpartnerid Valga Muuseum, Euroopa Regionaalarengu Fond (Kultuuriteooria Tippkeskus), Tallinna Ülikooli Ajaloo Instituut, Vana Võrumaa kultuuriprogramm).
- Euroopa maitsed (26.1–25.9; kuraatorid Terje Anepaio, Ellen Värvi, Reet Piiri, kujundajad Jane Liiv, Arvi Tragel, Tiit Sibul. Koostööpartnerid Rootsi Töömuseum Nörrköpingis, Soome Töömuseum Werstas, põllumajandusmuuseumid Ungaris ja Tšehhi

Vabariigis, Portimao Muuseum Portugalis, Šoti Kalandusmuuseum, Sloveenia Tehnika-muuseum, Taani Töölismuuseum).

- Uku ja Mulgi Ukuvakk (14.4–29.5; kuraatorid Hilda Pidim, Eve Kuuse, kujundajad Hilda Pidim, Eve Kuuse, Arvi Tragel. Koostööpartner MTÜ Mulgi Ukuvakk).
- Kikerikiik (7.6–7.8; kuraatorid ja kujundajad Astra Mõistlik, Henrik Esse).
- Juurte juurde (20.8–25.9; kuraatorid ja kujundajad Anna Hints, Marja-Liisa Plats).
- Saami trummid kunstiteostena (15.10–31.12; kuraatorid Hans Ragnar Mathisen, Mikk Sarv, kujundajad Loit Jõekalda, Jane Liiv).
- Kiviaja graafika (15.10–31.12; kuraator Loit Jõekalda, kujundajad Loit Jõekalda, Jane Liiv).
- Tsitaat (15.10–31.12; kuraator Erika Pedak, kujundajad Loit Jõekalda, Jane Liiv).

Näitusel „Kikerikiik“ sai mustiraaudios kuulata mustrite lugusid ning kiikuda maagilise kiigega uusi mustreid. Foto: Kristjan Raba. ERM Fk

Näitus „Saami trummid kunstiteostena“ mõjus inspireerivalt noortele joonistajatele.

Foto: Anu Ansu. ERM Fk

Näitused: Vahetuvad näitused

ERMi näitusemaja töötuba ja koridorigaleriid

- Keeleuueenduse kurvilisel teel. Johannes Aavik 130. (12.12.2010–9.1.2011; kuraator Sirje Madisson, kujundajad Sirje Madisson, Jane Liiv. Toetaja Eesti Kirjandusmuuseum).
- Hüvasti kroon, tere euro. Oma raha ja rahataskud (25.11.2010–9.1.2011; kuraatorid Jaanus Sillavere, Age Raudsepp, kujundajad Jaanus Sillavere, Jane Liiv).
- Etnoloog Jüri Linnus 85 (19.1–5.3; kuraator Sirje Madisson, kujundajad Jane Liiv, Sirje Madisson).
- Kirjatud teekond (26.2–24.3; kuraatorid Kristi Jõeste, kujundajad Kristi Jõeste, Tiit Sibul, Arvi Tragel).
- Teerajaja. Villem Reiman 150 (9.3–10.4; kuraator Sirje Madisson, kujundajad Jane Liiv, Sirje Madisson).
- Kartul – meie teine leib, aga mitte ainult (11.4–20.5; kuraator Sirje Madisson, kujundajad Jane Liiv, Sirje Madisson).
- Kirjad Eesti laululindudelt (19.4–19.6; kuraator Raul Meel, kujundaja Raul Meel, Jane Liiv).

- Eesti Ornitoloogiaühing 90 (6.5–19.6; kuraatorid Elle-Mari Talivee, Ülle Jäe, kujundajad Jane Liiv, Elle-Mari Talivee, Ülle Jäe, Tiit Sibul. Koostööpartner Eesti Ornitoloogiaühing).
- Minu lemmik ERMi kogudest (28.5–26.6; kuraatorid Agnes Aljas, Age Raudsepp, kujundajad Jane Liiv, Tiit Sibul, Siim Angerpikk).
- Varaaidamees. Aleksei Peterson 80 (20.10–31.12; kuraator Sirje Madisson, kujundajad Jane Liiv, Sirje Madisson).
- Mitä uutta kuuluu? (17.11–31.12; kuraator Sirje Madisson, kujundajad Jane Liiv, Sirje Madisson).
- Koolidevahelise võistujoonistamise tööde väljapanek (2.–21.12; kuraatorid Jane Liiv, Jaanika Jaanits, Siim Angerpikk, kujundajad Jane Liiv, Arvi Tragel, Tiit Sibul. Koostööpartner AS Vunder).

ERMi Postimuseum

- Nahkrahast kroonini, perforibast postmargini (16.12.2010–27.3.2011; kuraatorid Eve Aab, Helve Schasmin, Ants Linnard, kujundajad Katrin Orav, Meete-Elise Veigel. Koostööpartner Tartu Kunstikool).

Kirjutame kirja, ERMi Postimuseumis.

Foto: Arp Karm. ERM Fk

Näitused: Mujal

- Tartu ajalugu kirjadel ja postkaartidel (8.4–25.9; kuraatorid Ants Linnard, Helve Schasmin, kujundaja Jane Liiv).
- Laagrikirjad (8.–26.6; kuraator Kaljola Saare, Eve Aab), kujundajad Kaljola Saare, Eve Aab).
- Hammastega võihammasteta (6.10.2011–27.3.2012; kuraatorid Helve Schasmin, Ants Linnard, kujundaja Jane Liiv).

Raadi

- Trükitud pildid ja kirjad. Eesti Rahva Muuseumi müürilehed ja plakatid siiberkapis (8.4–25.9; kuraatorid Maris Jaagosild, Tiina Tael, kujundaja Jane Liiv).
- Arvo Iho fotonäitus „Aastaring rannatalus“ (30.5–24.7; kuraator ja kujundaja Arvo Iho).
- Kali (21.6–16.9; kuraator Ülle Jäe, kujundajad Jane Liiv, Ülle Jäe, Tiit Sibul).
- Puidust mänguasjad (2.–16.9; kuraator Ülle Jäe, kujundajad Ülle Jäe, Arvi Tragel).
- Kogujate kogud (16.9–17.10; kuraatorid Ülle Jäe, kujundajad Jane Liiv, Ülle Jäe, Tiit Sibul).

Heimtali Muuseum

- Valda Raud 90 (30.1.2010–22.2.2011; kuraatorid Anu Raud, Vilma Reinholm, kujundaja Vilma Reinholm. Koostööpartner Heimtali Muuseumi Sõprade Selts).
- Minu kodu (1.3–31.12; kuraatorid Merle Puusepp, Leili Viinapuu, kujundajad Leili Viinapuu, Merle Puusepp. Koostööpartner Raudna Põhikool).
- Mulgi naiste kindad (13.5–7.7; kuraatorid Urmas Tuuleveski, kujundajad Vilma Reinholm, Anu Raud).
- Öös on aardeid: ERMi Paistu ja Viljandi kihelkonna õllekannud Heimtalis (14.5; kuraator Ülle Jäe, kujundajad Ülle Jäe, Arvi Tragel, Tiit Sibul).
- Mulgi Ukuvakk (20.7–26.11; kuraatorid ja kujundajad Eve Kuuse, Hilda Pidim. Koostööpartner MTÜ Mulgi Ukuvakk).

Eestis

- Ingmar Muusikuse fotonäitus „Siin maal“ 8.12.2010–15.12.2011 Tartu Maavalitsuses.

Raadi ajalugu näitusel.

Foto: Arp Karm. ERM Fk

Näitused: Mujal

- Muuseum näitab keelt (kuraatorid Kristiina Ross, Tiit Hennoste, Tiit Sibul, Kristel Rattus, kujundajad 3+1 Arhitektid, Marko Raat, Margus Tamm) 17.2–24.8 teaduskeskuses AHHA Tallinnas, 26.9.2011–8.1.2012 Narva Muuseumis. Grand prix näituste festivalil 2011.
- Arvo Iho fotonäitus „Aastaring rannatalus“ 21.3–14.4 Athena Konverentsi- ja Kultuurikeskuses Tartus.
- Siga seebiks. Traditsioonilised töövõtted kaasajal (kuraatorid Kristel Rattus, Liisi Jääts, Ange Vosman) 1.6–4.9 A. H. Tammsaare muuseumis Vargamäel.

Kindanäitus „Kaetud kätega“ Tartu Jaani kirikus.

Foto: Kristjan Raba. ERM Fk

- Laagrikirjad (kuraator Kaljola Saare, kujundajad Kaljola Saare, Eve Aab) 3.–6.6 Vanemuise teatri väikeses majas Tartus.
- Kaetud kätega (kuraator Reet Piiri, kujundaja Merike Tamm) 1.7–1.8 EUROPEA-DE festivalil, Tartu Jaani kirikus.
- Mees kahe kaameraga. Johannes Pääsuke fotod 5.7–31.7 Viljandi Muuseumis.
- Muuseumi raudvara. Metallesemeid Eesti Rahva Muuseumi kogudest 21.7–7.9 (kuraator Külli Lupkin, kujundaja Jane Liiv) Tasku kaubanduskeskuse vaateaknal Tartus.
- Kui põllud põlesid (kuraatorid Liisi Jääts, Pille Tomson, Marge Konsa, Kersti Kihno, kujundaja Jane Liiv) 21.8–30.9 Valga Muuseumis.

Näituse „Muuseum näitab keelt“ reklaam Tallinna vabaduse väljakul. Näitust eksponeeriti sealsamas teaduskeskuses AHHA.

Foto: Kristjan Raba. ERM Fk

Programm: 2011

2011. aastal toimus ERMis 393 erinevat üritust ja ekskursiooni, millest sai osa üle 55 000 inimese. Koos üle-eestiliste infopäevade, messide, laatade ning infopäevadega tutvus ERMi tegevusega ligi 123 000 inimest.

ERMi 2011. aasta programmis oli lai valik erinevaid üritusi, alates meisterdamise õpitubadest kuni teadusüritusteni, pakku-des erineva kultuurilise taustaga inimestele võimalusi veeta muuseumis rohkem aega ja kasutada muuseumi teenuseid.

Kaasaegse kultuuri, pärimuse, traditsioonide, argikultuuri ja maailmakultuuridega tegeleva kultuuriasutuse korraldab ERM regulaarselt sündmusi, mis seovad möödaniiku tänase päeva ja tulevikuga. Programmide eesmärgiks on vahendada kultuuripärandit ja kultuuri erilisust. ERMi programmi üheks kindlaks koostisosaks on kontserdid, filmid, loengud, töötoad, kohtumised jms, mis tutvustavad ja tõlgendavad traditsiooni, pärimust ning ajalugu, tegelevad maailmahariduslike küsimustega või uurivad igapäevaelu aspekte süvitsi kuns-

tivahenditega. Teemadest olid 2011 kesksed toit ja toidukultuur, soome-ugri rahvad ja nende kultuur, maailmakultuurid, käsitöö, piirkondlikud eripärad ja erinevad kunstivormid.

Olulisemad ERMi ürituste kaaskorraldajad olid ERMi Sõprade Selts, MTÜ Maailmafilmi Ühing, Tartumaa Rahvakultuuri Keskseks (TRAKS). Samuti korraldati erinevaid üritusi koostöös MTÜ Fenno-Ugria Asutuse, MTÜ Tartu Marilaste Liidu, Mooste Kunsti ja Sotsiaalpraktika Keskuse (MoKS), Eesti Väitlusseltsi, Maa-ameti, MTÜ Sibulatee ja Soome Instituudiga.

Tartu ja üle-eestilised kultuurisündmused

ERM jätkas koostööd mitmete Tartu linnale oluliste maineüritustega ning üle-eestiliste riiklike tähtpäevade ja kultuurisündmuste tähistamisega. Näiteks kirjandusfestival Prima Vista, Tartu hansapäevad, lastekaitsepäev, noorte laulu- ja tantsupidu. ERM ja selle filiaalid osalesid ka rahvusvahelisel muuseumiööl. Eesti Vabariigi 93. aastapäe-

Jälgimine, kuulamine ja vaatamine, adrenaliin, higi ja rõõm, ERMi programmist võib leida seda kõike.

Foto: Arp Karm. ERM Fk

Programm: 2011

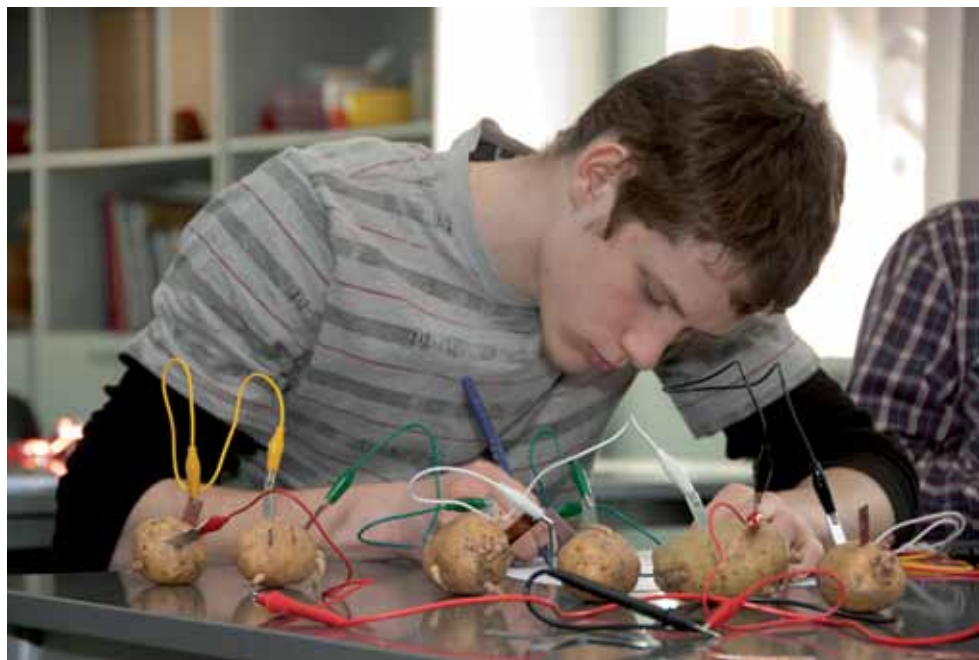
val kuulutati koostöös Maa-ametiga välja kogumisvõistlus „20 aastat maareformist“, meisterdati kartulitest ja eestimaiste toiduainete valikust Eesti kaart ning toimus kontsert. Taasiseseisvumispäeva tähistati näituse „Juurte juurde“ avamise ja kontsert-performance'iga ning puhkpillifestivali „Mürtsub pill“ raames esines ERMis puhkpilliorkester Wind Band Sigulda. 7. mail toimusid Raadil „Teeme ära!“ koristustalgud ja novembris toimus ERMi näitusemaja kohvikus TEDxTartu konverentsi ühisvaatamine. Toimused loengud, konsultatsioonid, õpitoad, güdiprogrammid, filmiõhtud ja kontserdid. Jätkati ka traditsiooniliste rahvakalendri tähtpäevade – vastlapäev, jaanipäev, mardi- ja kadripäev, jõulud – tähistamist.

Näituste programm

Näituste eriprogrammid keskendusid näituseetemade laiendamisele eriilmeliste üritusega. Näitusel „Euroopa maitseid“ toimus 6 töötuba 3 teemal. AHHAA keskuse noorte spetsialistide korraldatud toidupatareide te-

gemise töötoas tuletati meelde füüsilisest tunnetatud lihtsamate vooluahelate moodustamisest ning eksperimentide kaudu avastati, õpiti ja kinnistati füüsika baasteadmisi. Kartulitruki töötubades õpiti Katri Kuuse juhendamisel, mismoodi on kartuliga võimalik teha keskkonnasõbralikku graafikat, mis oleks ka omamoodi alternatiiviks traditsioonilistele trükitehnikatele ja sobiks kasutamiseks kodukujunduses ja disainis. Tartus elav soomlane Juha-Matti Aronen tutvustas soome leiva küpsetamise loeng-töötoas oma rahva traditsioone ja maakondlikke erinevusi ning õpetas erinevaid soome leibasid küpsetama.

Oktoobris avatud kolmiknäitust „Kiviaja graafika, Tsitaat, Saami trummid kunstiteostena“ täiendasid töötoad, loengud, filmiõhtud ja kontsert. Saami kirjanik ja kunstnik Hans Ragnar Mathisen, kes oli ühe näituse osa – „Saami trummid kunstiteostena“ – autor, pidas loengu „Meenutusi Saamimaast“. Mikk Sarv käsitles eestlaste ja saamide kultuuri kokkupuutepunkte ning omavahelisi sarnasusi. „Kiviaja graafika“ näituse autor

Näituse „Euroopa maitseid“ raames toimunud toidupatareide töötoas ehitati kartulitest patareid, mille energiasüü on piisav LED-pirni süütamiseks.

Foto: Anu Ansu. ERM Fk

Programm: 2011

graafik Loit Jõekalda pidas loengu esiajaloolisest kaljutaidest ning tutvustas näitusel väljapandud kaljuraiendite leiukohtades kopeeritud frotaažtõmmiseid ja fotosid. Viljandis elav ameerika päritolu kirjanik, teadur ja fotograaf Rolan Paul Firnhaber tutvustas oma slaidikogu Ameerika, Euroopa, Aasia ja Austraalia kaljutaidepaikadest. Lisaks vaadati etnoloogist maailmaränduri ja filmimehe Liivo Niglase filmi Mosambiigi kaljujoonistest. Näituseprogrammi lõpetas mitmete esinejatega kontsert „Põhjala ÖÖ: laulud, lood ja loitsud“.

Peredele, noortele, täiskasvanutele

Koostöös Tartumaa Rahvakultuuri Keskstsega jätkusid noorte pärimuskultuuri, väikekandlde ja käsitööringi „Kaval käsi“ iganädalased kokkusaamised ning koolivaheaja lastelaagrid. Koostöös TRAKSiga toimusid ka lastele ja peredele mõeldud muinasjutu-, käsi-

töö-, näitlemise ja rahvapärимuse mängutoad „Mängime ja meisterdame muinasjuttu“.

Koolilastele korraldati juba 16. korda koolidevaheline võistujoonistamine, milles osales 101 õpilast, kes tõlgendasid traditsioone ja materiaalselt kultuuripärandit kunstivahenditega võistluste põnevas õhkkonnas. Näitusel „Euroopa maitset“ peeti keskkooliõpilastele väitlusturniir teemal „Rahvusköövide UNESCO kaitse alla võtmine on põhjendatud“. Turniiril arutlesid noored (rahvus)köövide ja toidu rolli üle kultuuris ning rahvusliku identiteedi kujundamisel.

Koostöös TRAKSiga korraldati improviseerimiskursus, mis pakkus pillimängijatele vanuses 16+ võimaluse avardada oma muusikalist silmaringi. Osalesid said ülevaate improviseerimisevõtetest jazzis, rahva- ja vanamuusikas. Toimus 5 töötuba, kus juhendajateks olid Jalmar Vabarna, Mari Kalkun,

28. mail toimus traditsiooniline rahvarõivapäev ja kaheaastase rahvarõivakooli lõpetamine ning valminud komplektide demonstratsioon. Vasakult istuvad ERMI-poolne korraldaja Reet Piiri, Maret Jansen Karja uuemas kiutseelikuga kostüümis, Terje Heinsoo Põlva uuemas ja Önnela Rohtla Põlva vanemas kostüümis.

Foto: Anu Ansu. ERM Fk

Programm: 2011

Marju Varblane, Lembit Saarsalu ja Tõnu Sepp.

Esimest korda toimus ka Raadi mõisapargis üritus „Muuseum Üheks Päevaks – kogujad ja kolleksionäärid“, kus eksponeeriti kolleksioneeritud esemeid ning räägiti nendega seotud lugusid. Esinejate seas olid ka Vaiko Eplik ja Tõnis Mägi. Peeter Rebase eestvedamisel toimus ERMi vaibakogus olevate vaipade mustritest inspireeritud vaibamuusika esitluskontsert.

Muuseumiõpe

2011. aastal loodi näituste ja muuseumiõppe osakonna sees hariduse ja muuseumiõppe talitus, mille tähtsamaid suundi on uue riikliku õppekava rakendamisega formaalõpet toetavate tegevuste ja uute programmide väljatöötamine erinevatele sihtgruppidele. Osaleti arheoloogide kevadkoolis, kus arutati arheoloogia õpetamisest koolis ja muuseumiõppe osa selles. Õppekava oli keskseks teemaks ka Kultuuriteooria tippkeskuse poolt õpetajatele korraldatud seminaril „Õpetaja kui kultuurimälu vahendaja“, kus ERM korraldas õpitoa. Samuti valmis artikkel „Muuseumipedagoogika ja ajalooõpetus“, kus sõnastati koostöövõimalused muuseumide ja koolide jaoks gümnaasiumi ajaloo ainekava osas.

Koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga toimus alushariduse õpetajate koolitamine Narvas ja Tartus, kus tutvustati ERMi õppeprogramme ja muuseumi kogemusi esemete kasutamisel õppetöös. Lisaks komplekteeriti ja vahendati 25-le Tallinna linna lasteaiale õppetöök ERMi rahvakultuuri õppematerjalid.

Muuseumididaktika olulisemaks teemaks oli narratiivpedagoogika: osaleti ettekandega rahvusvahelisel konverentsil Tampere ja valmis artikkel „Esemed jutustavad lugusid“ õpetajatele mõeldud kogumikku ja samateemaline õppeprogramm põhikooli- ja gümnaasiumiõpilastele.

Uue algatusena korraldati Tartu Forsetiuse Gümnaasiumi 360 õpilasele muuseumipäev näitusemajas, Postimuuseumis ja Raadil. Koostööd alustati TÜ Teaduskooliga ja korraldati ajaloo huvilistele õpilastele elamuspäev.

Täiskasvanuhariduses toimusid teoreetilised ja praktilised täiendkoolitused rahvakultuuriteemadel. Projekti “Käsitööga tööle” ning mitmete kursuste ja infopäevade kaudu toetati ERMi kogude põhjal sündinud kaasaegset tootedisaini ning loomemajandust. Koostöös Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liiduga korraldati käsitöömeistritele kaks õppepäeva, kus oli eesmärgiks muuseumi kogude tutvustamine. Jätkus tegelemine erivajadusega külastajatega: Kaagvere Erikooli õpilastele korraldati 6 programmi ning traditsiooniliselt toimus Tartu Puuetega Inimeste Koja Käsitööringi näitus.

Kontserdid, etendused

Toimus 7 kontserti. Soome-ugri ürituste raames esinesid udmurdi laulja Nadežda Utkina, Tartu udmurtide ansambel Jumšangur, maride ansambel Peledõš, Tartu maride ansambel ja mari laulja Anna Mišina.

Töötoas valmivad eesti keele mängud 17.–18. novembril toimunud eesti keele seminaril alusharidusõpetajatele.

Foto: Agnes Aljas. ERM Fk

Programm: 2011

Raadi mõisapargis korraldati koostöös TRAKSiga kaks noortele autoritele ja muusikutele suunatud kontserti, mille tulemuseks said esinemisvõimaluse vähem kogenud muusikud, kes ei ole varem suurema publiku ees üles astunud: Cipe, Tartu grupp, Punt, Kristjan Lütüs, Jaanus Karlson ja Vikerraare Hallskaala.

Näituse „Kiviaja graafika, Tsitaat, Saami trummid kunstiteostena“ programmi lõpetas kontsert „Põhjala ÖÖ: laulud, lood ja loitsud“, kus talvise pööripäeva eel koguneti rääkima lugusid, laulma ning aasta pimedamate päevade lõpulejõudmist tähistama ning esinesid koolasaami kunstnik, luuletaja, laulja ja jutuvestja Nadežda Ljašenko Venemaalt, saami ajakirjanik, filmimees ja aktivist Niillas Sombi Norrast. Lisaks astusid üles Heikki-Rein Veromann ja Anne Maasik, saamide eestkõneleja Eestis Mikk Sarv ning muusik, näitleja ja lavastaja Peeter Volkonski.

ERMi näitusemajas toimusid ansamblike Triskele ning Tolmunud Mesipuu uue plaadi ja singli esitluskontserdid.

Jätkus 2010. aastal alguse saanud Mooste Kunsti ja Sotsiaalpraktika Keskuse (MoKS) igakuine üritustesari Helikoosolek: Tartu, mis on kujunenud kohtumispaigaks inimestele, keda huvitavad helid meie ümber kõigis oma väljendustes ja heli kasutusvõimalused

erinevates kontekstides: kunstis, muusikas, arhitektuuris, ökoloogias, filosoofias, sotsiaalses ja kultuurilises vastasmõjus. Oma projekte tutvustasid Rauno Kalda, Patrick McGinley, Marja-Liisa Plats, William Bilwa Costa, Florian Tuercke, Kiwa, John W. Fail jpt.

2010. aastal toimunud jõulujutuvõistluse parimad lood avaldati kogumikus „Jõulujutt 3“ ning valitud lugudest valmis audioplaat. Raamatu esitlusel astus üles õpilastest koosnev MTÜ Altermanni näitetrupp, kelle etendus oli inspireeritud raamatus ilmunud laste kirjutatud jõulujuttudest.

Soome-ugri teemalised üritused

ERM tegeleb järjepidevalt hõimurahvaste kultuuri tutvustamisega ning teeb koostööd teiste selles valdkonnas tegutsevate organisatsioonidega. 2011. aastal toimusid muuseumis Fenno-Ugria hõimuõhtute sarjas udmurdi õhtu, mari sangari päev ja mari kirjakeele päev. ERMis toimus ka udmurdikeelse „Pokuraamatu“ esitlus. Lisaks tutvustati avalikkusele 2011. aasta suvel toimunud ERMi vepsa ja karjala välitööde tulemusi ning ERMi kauaaegse direktori 80. sünnipäeva tähistati seminariga „Eesti ja soome-ugri rahvaste etnograafiast sõnas ja pildis. Aleksei Peterson 80“. Soome-ugri kultuuri tutvustati ka kolmiknäituse „Kiviaja graafika, Tsitaat, Saami trummid kunstiteostena“ üritustel.

Piera Jovvna Sombi Saamimaalt.

Foto: Arp Karm. ERM Fk

Film

ERM tegi koostööd erinevate organisatsioonide ja kultuuriasutustega (Pärnu Rahvusvaheline Dokumentaal- ja Antropoloogiafilmide Festival, Genialistide Klubi), et propageerida maailmaharidust ja tuua muuseumi juurde uusi sihtgrupe. Toimus 9 filmiõhtut, sh filmi „Teekond Araratile“ esilinastus. Jaak Lõhmus tutvustas dokumentaalfilmi Lennart Meri filmirännakutest. Filmi linastusel viibisid mitmed Lennart Meri filmiprojektiga seotud inimesed. Näituse „Kiviaja graafika, Tsitaat, Saami trummid kunstiteostena“ ajal näidati esimest saami mängufilmi – Nils Gaupi „Rajaleidja“, mille valmimise tausta tutvustas saami filmikriitik ja ajakirjanik, põlisrahvaste filmifestivali Skabmagovat kunstiline juht Jorma Lehtola. Samuti näidati Nils Gaupi filmi „Kautokeino mäss“. Koostöös MTÜ-ga Maailmafilm toimus 8. Maailmafilmide festival.

Maailmafilm 2011

21.–27. märtsini toimus Tartus Athena keskuses kaheksas Maailmafilmide festival. Koostöös Eesti Televisiooniga linastusid valitud maailmafilmid festivali 2010. aasta programmist 2011. aasta märtsiõhtutel ka ETV2s.

2011. aasta festivali programmis olid dokumentaalfilme kogu maailmast. Tartus olid kohal paljude filmide autorid. Lisaks filmiprogrammile olid festivali osaks näitused ja eriprogrammid. Filmiprogrammi alateemadest võiks esiteks välja tuua meeled ja meelte antropoloogia (anthropology of senses), selle alateema osaks oli ka festivali avapäeval toimunud seminar „Heli kontuurid“. Teine olulisem alateema programmis oli kogukonnad: linnakogukonnad, traditsioonilised kogukonnad, juurtega maas või kindla kodupaigata inimkooslused, mis on pidevas, dünaamilises muutumises, alates kadumise äärel olevatest religioossetest rühmadest (filmid „Linnu tee“ ja „Järgmisel aastal Bombays“) või kohalikest kogukondadest, mis elavad oma elu ühe küla või linnaosa piires (filmid „Paraad on läinud Villalbast“ ja „Kaksteist naabrit“). Paar filmi keskendus kogukondliku elu rituaalsele poolele. „Matustehooaeg“ oli film, mis on tehtud väljas-

poolseisja perspektiivist – välismaalasest filmitegija leiab ennast kultuuris, kus „surnud ei ole surnud“, rännakul läbi Kameruni rõõmsate matusetseremooniade. Teine film ei oleks aga sündinud, kui filmitegija poleks kuulunud kogukonda, millest ta filmi tegi: „Juarke – kuidas Mbouni ühiskonnas poistest mehed saavad“ vaatas filmitegija koduregioonis Kamerunis meeste ümberlõikamise rituaali.

Kogukonna ees võib seista ka laiahaardelisi küsimusi. Film „Lootusrikas tulevik“ rääkis põhjamaisest ja kaljusest Islandist, kus elu on olnud vaevaline, kuid millest on sellegipoolest viimastel aastakümnetel saanud üks healoluühiskonna sümboleid. Islandi ühiskond oli aga ka esimesi, mis maailma raputanud majanduskriisid kokku kukkus. Ja mida teevad läbi raputatud, kokku kukunud majandusega islandlased? „Me olime kollapsis, ja ma arvan, et see on hea! Nüüd me saame ehitada üles uue ühiskonna, mis põhineb uut moodi mõtlemisel,“ ütles üks filmi tegelastest lootusrikkalt.

Üks teemasid, milles antropoloogilise maailmanägemise viisiga filmitegijad end kodus tunnevad, on kultuuriline mitmekesisus – seda nii kultuurilise rikkuse avastamise kui ka kultuuride koostoime üle mõtlemise mõttes. Üks mõtlemapanevamaid selleteemalisi filme oli programmis „Uuestisünd Westfaalias“, mille keskeks teemaks erinevate rühmade koosseksiteerimine multikultuurses kogukonnas. Hamm-Uentropi provintsilinnast Saksamaal on saanud Tamili eksiilhinduismi pealinn, mille tehaste keskel avati 2002. aastal suurim Tamili hindu tempel Euroopas. Sealt peale eksisteerivad kõrvuti kohalikud väikelinnasakslased ja neile harjumuspärane eluviis, olgu selleks kiirsöögikohas vorstikeste söömine või traditsioonilised täpsuslaskmisvõistlused, ja hindud, kes austavad oma jumalannat värvikate ja lärnakate tseremooniade ning igaaastase templifestivaliga, mis toob linna pidustustele 20 000 inimest. Kui suurlinnade puhul oleme harjunud neid nägema mitmekultuurse sulatuskatlana, siis just väikelinna õhustik toob hästi esile kõrvuti eksisteerivate kultuuride kontrastsuse ja kirjeldab seda

Programm: 2011

muutuste mastaapi, mis on toimunud 20. sajandi lõpu ja 21. sajandi alguse Euroopa rahvastikus.

Multikultuursusest Euroopas rääkis ka film „Tuli põleta Baabülon” – lugu rastafaridest, kes evakueerusid Londonisse Montserrat’ saarelt, kuna see oli vulkaanipurske tagajärjel elamiskõlbmatuks muutunud. See kogukond moodustas eksilil vastu pidamiseks tiheda võrgustiku. Selles filmis portreteeritavad muusikud otsivad enda nägu nüüd suures linnas, pannes mängu ka oma spirituaalse identiteedi.

Festivali osaks oli ka tuntud filmitegija retrospektiiv – seekordseks külaliseks Eesti filmimees Mark Soosaar.

21. märtsil toimus festivali avalöögina Eesti Rahva Muuseumi näitusemajas rahvusvaheline seminar „Heli kontuurid”. Seminari raames pidas loengu „Etnograafilised fonograafiad” dr Ernst Karel Harvardi Ülikoolist (Ameerika Ühendriigid). Ta käsitles heliuuringute üldiseid piirjooni ja vaatas, kuidas heli toimib meediumina teadmise loomisel. Dr Ernst Karel on Harvardi Ülikooli antropoloogiaõppejõud ja sealse filmiuuringute keskuse asedirektor. Karel teeb koostööd video- ja filmitegijatega, tegutsedes helioperaatori ja helidisainerina.

Ernst Kareli loengule järgnes Tallinna helikõnnakute projekti tutvustus ning sellele filmihelide kuulamise sessioon ja ümar-

laud „Heli kaasaegses etnograafilises kinos”, mida modereerisid Patrick McGinley ja dr Carlo A. Cubero Tallinna Ülikoolist ning kus osalesid festivalil esitletavate filmide autorid. Ümarlaual arutleti selle üle, millist rolli mängivad helid tänapäevases etnograafilises filmis.

Seminari korraldamisel osales ka Kultuuriteooria tippkeskus (EL, Euroopa Regionaalarengu Fond), kes korraldas peaesineja visiidi Eestisse.

2011. aastal oli festivali arvestuslik auditoorium 6000 inimest, sellest filmikülalastajaid 5500.

Festivali raames toimus ka Balti Filmi- ja Meediakooli õppekavade tutvustus ning filmiseminar koolinoortele „Vaata ja muuda”, mida korraldasime koostöös MTÜ Mondoga.

Festivali korraldas Eesti Rahva Muuseum koostöös MTÜ Maailmafilmi Ühinguga.

Festivali toetasid Kultuuriministeerium, Eesti Kultuurkapital, Eesti Filmi Sihtasutus ja Tartu Linnavalitsuse kultuuriosakond. Samuti tugineb festival mitmele püsivale koostööpartnerile, sealhulgas disainistudio Fraktal, konverentsi- ja kultuurikeskus Athena, Kunsti ja Sotsiaalpraktika Keskus MoKS, Kultuuriteooria tippkeskus ja paljud teised. Maailmafilmi festivali õnnestumine sõltub lisaks meeskonnale suuresti ka festivali vabatahtlikest.

Maailmafilm toob Tartusse filmirežissööre. Siim Angerpikk vestles filmi DeafKidsLand autori Stefano Cattiniga.

Foto : Ehti Järv. ERM Fk

ERMi Sõprade Selts: 2011

ERMi Sõprade Seltsi on 17 tegutsemisaasta jooksul koondunud üle tuhande mõttekaaslase, et panustada muuseumi tegevusse oma aega, teadmisi ja oskusi. ERMi tegemiste vastu tuntakse huvi ka väljaspool Eestit ja see on aidanud luua seltsil tugevad osakonnad Rootsis, Kanadas, Austraalias, Saksamaal, Soomes ja Venemaal.

ERMi Sõprade Seltsi kuuluvad mitmete rahvuste, elualade ja vanusegruppide aktiivsed esindajad ja see võimaldab väga mitmekesisest ühist tegevust. Kõige suurema kõlapinnaga oli koostöös Eesti Memento Liidu ja Eesti Rahva Muuseumiga 4. juunil Vanemuise teatri väikeses majas korraldatud juuniküüditamise 70. aastapäevale pühendatud pidulik ettekandepäev rohkem kui 400 osavõtjaga. Ajalugu meenutasid Tartu linnapea Urmas Kruuse, EELK peapiiskop Andres Põder, Riigikogu liige Tõnis Lukas, ajaloolased Aadu Must ja Aigi Rahi-Tamm ning põhikooli õpilane Hanna-Liisa Tamm; esilinastus ERMi teaduri Terje Anepaio ja Maido Selgmäe dokumentaalfilm „Meie mäletame! Meie mälestame!“ ning näituseks olid koondatud laagritest kodumaale saadetud kirjad. Sündmust jäi meenutama voldik, mida edaspidi kasutatakse teabepäevadel koolides.

Seltsi eestvõttel tähistati ERMi näitusemajas emakeelepäeva, kus ettekandjateks olid Tartu Ülikooli ja ERMi teadurid ning Ene Mihkelsonile anti kätte Gustav Suitsu luulepreemia.

Asutamisest peale on selts tegutsenud Raadil, et koos muuseumiga taastada seal tartlaste vaba aja veetmise traditsioon. Ka 2011. aastal osteti projektide toel ürituste tarbeks vajalikku inventari, korraldati suurüritusi ja tegutseti vabatahtlikena väravamajas. Seltsi korraldatud Tartu linna jaaniõhtust võttis osa umbes 8000 inimest ja uue suvise kontserdipaigana hakkas tööle ERMi sõprade annetuste eest ehitatud rotund.

Selts aitas tähistada oma auliikme, ERMi kauaaegse direktori Aleksei Petersoni 80. sünnipäeva ja esitles teise auliikme, skulptor Endel Taniloo elulooraamatut „Teekond muusa juurde“. Seltsi aastaraamatu Lee 17. number sai teemaderohke ja värvikas.

ERMi Sõprade Seltsil käisid külas Kuu-sankosken Kalevalaiset Naiset ja Vellamo muuseumi Sõprade Selts Kotka linnast, seltsi liikmed ise käisid teadmisi hankimas Istanbulis ja Pihkvamaal. Aasta viimasest kokkusaamisest, mis seekord toimus Puurmani lossis, võttis osa üle 100 ERMi Sõprade Seltsi liikme.

4. juuni 2011. Juuniküüditamise 70. aastapäeva tähistamine Vanemuise teatri väikeses majas. Tervituskõnega esineb Tartu linnapea Urmas Kruuse. Foto: Alar Madisson.

Omakultuuride osakond: 2011

Omakultuuride osakonna tegevuse keskmes oli 2011. aastal koostöö maakonnamuuseumidega. Suurem osa tegemistest lähtus vajadusest toetada ja juhendada maakonnamuuseumi arengukavade koostamisel aastateks 2012–2015. Selleks korraldati muuseumide suvekool, õppepäevad, arutelud töörühmades ja ka välisreis Põhjamaadesse tutvumaks sealsete muuseumireformidega. Kokkusaamiste tulemusena said lisaks arengukavade valmimisele 2011. aastal alguse mitmed koostööprojektid.

Maakonnamuuseumide suvekool „Muutuvmuuseum“ 30.–31. mail Olustvere mõisas

Maakonnamuuseumide suvekooli eesmärk oli arengukavade peamiste sisuvaldkondade väljatöötamine. Lisaks arutleti teemadel, mis lähiaastatel lahendamist ning rakendamist vajavad: maakonnamuuseumide ümberkorraldamine, kogumispoliitika koostamine ja muuseumikogude analüüs, kaasaja materjalide kooskõlastatud kogumine, maakonnamuuseumide ühise väljaande koostamine, muuseumipedagoogika sidumine riiklike õppekavadega, vabatahtlike rakendamine muuseumitöös, programmide koostamine ajutiste näituste juurde ning muuseumitunduseks vajalikud komponendid.

Suvekooli tulemusena käivitatud koostööprojektid:

1/10 eestlust – üldhariduskoolide ja muuseumide kaasaja dokumenteerimise projekt

2011. aastal sai alguse muuseumide koostöö kaasaja dokumenteerimise osas ühiskonnas aktuaalsel teemal, milleks on Eestist väljaränne. Uurimisprojekti peamiseks eesmärgiks on uurida Eestist väljarännanute motiive ning nende perede ja lähedaste hakkamasaamist kodus. Luua üheskoos kvalitatiivset teadmist neist ajenditest, mis noori inimesi nii ajutiselt välismaale viivad kui ka Eestisse tagasi toovad ning sellest, millised on neid „eestlusega“ siduvad kogemused, lood ja esemed. Ühest küljest soovivad muuseumid sekkuda niiviisi ühiskondlikku arutellu, samas tahetakse tuua juurde ka ajaloolist dimensiooni – ei ole ju väljaränne meie

jaoks midagi uut, enne I maailmasõda elas väljaspool Eestit ligi 1/5 eestlastest.

Projekti teiseks eesmärgiks on ärgitada muuseumide koostööd kaasaja dokumenteerimisel ning sellesse kaasata oma piirkonna kogukondi, mis võimaldab koos inimestega luua ühist teadmist meie praegusest ajast.

Oluline aspekt on projekti puhul ka muuseumide rolli suurendamine üldhariduskoolide õppekavade täitmisel. Projektis osalevad õpilased nii Kärkla, Põlva kui Saaremaa Ühisgümnaasiumist ning Tartu Jaan Poska Gümnaasiumist, gümnaaside juhendavad noored etnoloogiatudengid Tartu Ülikoolist. Projektis on aktiivsed osalised ka maakonnamuuseumid Hiiu-, Saare- ja Põlvamaalt. Projekti väljundiks on 2012. aasta sügisel Riigikogu hoones avatav näitus.

Muuseumikogu kultuuriväärtuse hindamine – alusuuring Pärnu Muuseumi näitel

Suvekoolist ajendatuna sai sama aasta sügisel alguse ka kogude analüüsi pilootprojekt. Tänapäevaks on Eesti muuseumides säilitamisel üle 10 miljoni museaali. Samas ei ole põhjalikult tegeletud olemasolevate muuseumikogude ning muuseumide kogumispraktikate analüüsiga.

Käimasoleva projekti eesmärgiks on Pärnu Muuseumi kogude kultuuriväärtusliku hindamise raames töötada välja sobiv metoodika ning kriteeriumid kogude (nii üksikmuseaalide kui ka kollektsioonide) hindamiseks kõigile Eesti muuseumidele. Muuseumidel aitab kogude kultuuriväärtuse hindamine ning olemasoleva pärandi väärtuse selgem teadvustamine hinnata oma edasisi sihte ja planeerida igapäevast tööd ning otsuseid – nii kogumispoliitikat kui ka konserveerimis- ning näitusestrateegiaid.

Rahvusvaheline muuseumipraktika on jõudnud muuseumikogude hindamise käigus ka museaalide kogudest väljaarvamisteni, mis on väga oluline osa kogude edukast administreerimisest – kogude hindamine teatud aja möödudes, lähtudes kriteeriumidest, mis omakorda lähtuvad muuseumi eesmärgist ja visioonist. Eestis on kogudest väljaarvamine olnud põletavaks küsimu-

seks, millele toimivat lahendust ei ole leitud. Käesoleva projekti raames hinnatakse kogusid ka lähtuvalt väljaarvamise aspektist ning pakutakse välja erinevaid lahenduskäike.

Projektis osalevad pea kõik Eesti mäluasutused, et tagada projektile võimalikult suur kandepind konstruktiivse dialoogi tekkeks: Eesti Rahva Muuseum, Eesti Vabaõhumuuseum, Eesti Ajaloomuuseum, Eesti Ajalooarhiiv, Tallinna Ülikool, Tartu Ülikool, Tartu Linnamuuseum, MTÜ Eesti Fotopärand, Eesti Maaülikool ning Ennistuskoda Kanut.

Õppepäevad muuseumidele

Maakonnamuuseumide mured ja probleemid on tihti ühised. Sellest ajendatuna alustati 2011. aastal oma valdkonna spetsialistide juhendamisel arutelu- ja õppepäevadega. Aprillis toimus ERMis esimene maakonnamuuseumide peavarahoidjate infopäev, mille teemadeks olid kaasaja kogumine, digiteerimine ning muuseumide infosüsteemiga (MuIS) seonduv. Oma teadmisi ning praktilisi kogemusi neis küsimustes jagasid ERMi töötajad Arp Karm, Fred Ansip ja Agnes Aljas ning Kaie Jeaser Tartu Linnamuuseumist. Peavarahoidjate päeval jäi kõlama vajadus MuSi juhendite järgi. Omakultuuride osakonna eestvedamisel tuli kokku töögrupp koosseisus Kaie Jeaser, Kurmo Konsa, Kaia Ivask, Mirjam Rääbis ning sügiseks valmis juhend „Museaali kirjeldamine MuSis“.

Oktoobris toimusid 2012. teema-aastat Eesti Film 100 ettevalmistavad muuseumipedagoogide õppepäevad, mille tulemusena valmis 3 erinevat programmipõhja, mida on võimalik filmiaasta muuseumitundide loomisel aluseks võtta. Lisaks saadi õppepäevadel ülevaade Eesti mängufilmi ajaloost, dokumentaalfilmitüüpidest ning tutvuti viimase aja muutustega üldhariduskoolide õppetöös ja õpetajate muuseumiõppega seotud vajadustega. Õppepäevadel olid juhendajateks ERMi töötajad Virve Tuubel, Eva-Kaia Vabamäe ning väljastpoolt ERMi Lauri Kärk ja Helen Sabrak.

2011. aastal jätkus eelmisel aastal alguse saanud koolitussari “Muuseumide meistri-

klass”, esinejateks Pille Pruulmann-Vengerfeldt kogukonna kaasamise teemal ning Rein Pakk, kes rääkis muuseumiturundusest. Meistriklass on võimalik vaadata ja kuulata edaspidi ka veebiaadressilt <http://www.erm.ee/et/Opi/muuseumide-meistriklass>. Rõõm on tõdeda, et ettekanded on tekitanud piisavalt huvi ka väljaspool muuseume.

Õppereis Taani ja Norra muuseumidesse 18.–25. septembril

Arvestades riigi huvi maakonnamuuseumide töö kaasajastamiseks ja ümberkorraldamiseks, otsustati korraldada maakonnamuuseumidele õppereis Taani ja Norra muuseumidesse ja muuseumiametitesse. Selleks taotleti toetust Põhjamaade Ministrite Nõukogu mobiilsusprogrammist. Tänu saadud rahastusele õnnestus 14 ERMi ja maakonnamuuseumide töötajal tutvuda muuseumireformidega Taanis ja Norras.